

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

(на матеріалах ПАТ «МТБ БАНК»)

Виконав: студент 4-го курсу, групи 401-ББ
спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Тіхонов І. В.

Керівник: к.е.н., доцент Вовченко О.С.

Рецензент: директор ННЦ забезпечення якості
вищої освіти ПУЕТ, к.е.н., доц. Гасій О.В.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Тіхонов І.В.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі

Тіхонов І.В.

Полтава, 2024 року

АНОТАЦІЯ

Тіхонов І. В. Аналіз ефективності діяльності комерційного банку (на матеріалах ПАТ «МТБ БАНК»). Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2024.

Робота містить 95 сторінок, складається зі вступу, трьох розділів, 2 додатків, містить 14 таблиць, 13 рисунків і список використаних джерел із 62 найменувань.

Ключові слова: банк, ефективність діяльності, коефіцієнтний аналіз, прибутковість, рентабельність, факторний аналіз, фінансовий стан.

Мета роботи: визначення сутності ефективності банківської діяльності, дослідження факторів, що її формують, а також виявлення напрямків та можливостей підвищення ефективності діяльності комерційного банку.

Об'єкт дослідження: діяльність комерційного банку та показники ефективності цієї діяльності.

Предмет дослідження: комплексний аналіз фінансового стану банку та оцінка ефективності його діяльності, визначення підходів щодо забезпечення оптимального зростання ефективності банківської діяльності.

У кваліфікаційній роботі визначено роль і значення ефективності діяльності для банку, надано загальну характеристику методів аналізу ефективності банківської діяльності та їх класифікацію, а також досліджено роль аналізу ефективності в управлінні банком та прийнятті стратегічних рішень. Другий розділ роботи присвячено оцінці фінансових показників ПАТ «МТБ БАНК» та коефіцієнтному аналізу ефективності діяльності банку з урахуванням факторів впливу на неї. У третьому розділі досліджено пріоритетні напрями формування стратегії забезпечення ефективності діяльності банку та перспективи підвищення ефективності діяльності банку в умовах цифровізації.

ABSTRACT

Tikhonov I.V. Efficiency analysis of a commercial bank (based on the materials of PJSC “MTB BANK”). Manuscript. Qualification work for obtaining the first (bachelor) level of higher education in specialty 072 “Finance, banking and insurance” - National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”, Poltava, 2024.

The work consists of 95 pages, an introduction, three chapters, 2 appendices, 14 tables, 13 figures, and a list of references of 62 titles.

Keywords: bank, efficiency of activity, coefficient analysis, profitability, profitability, factor analysis, financial condition.

The purpose of the work is to define the essence of banking efficiency, study the factors that shape it, and identify areas and opportunities to improve the efficiency of a commercial bank.

The object of research is the activities of a commercial bank and performance indicators of this activity.

The subject of the research is the comprehensive analysis of the bank's financial condition and assessment of its performance, identification of approaches to ensure optimal growth of banking efficiency.

The qualification work defines the role and importance of performance for the bank, provides a general description of methods of analyzing the efficiency of banking activities and their classification, and also explores the role of performance analysis in bank management and strategic decision-making. The second section of the paper is devoted to the assessment of financial indicators of PJSC “MTB BANK” and the coefficient analysis of the bank's performance with consideration of the factors influencing it. The third section examines the priority directions of forming a strategy for ensuring the efficiency of the bank's activities and the prospects for improving the efficiency of the bank's activities in the context of digitalization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....	5
1.1. Ефективність діяльності банку: економічна сутність та значення аналізу.....	5
1.2. Інформаційно-аналітичне забезпечення оцінки ефективності діяльності комерційного банку.....	13
1.3. Роль аналізу ефективності в управлінні банком та прийнятті стратегічних рішень.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «МТБ БАНК».....	32
2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності ПАТ «МТБ БАНК».....	32
2.2. Коефіцієнтний аналіз ефективності діяльності ПАТ «МТБ БАНК».....	47
2.3. Оцінка впливу факторів на ефективність діяльності ПАТ «МТБ БАНК».....	55
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....	64
3.1. Пріоритетні напрями формування стратегії забезпечення ефективності діяльності банку.....	64
3.2. Перспективи підвищення ефективності діяльності банку в умовах цифровізації.....	73
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТКИ.....	95

КР 401-ББ 20060

	П. І. Б.	Підпис	Дата	Аналіз ефективності діяльності комерційного банку (на матеріалах ПАТ «МТБ БАНК»)	Літ.	Арк.	Акрюшів
<i>Розроб.</i>	<i>Тіхонов І.В.</i>						
<i>Перевір.</i>	<i>Вовченко О.С.</i>					3	95
<i>Н. контр.</i>	<i>Вовченко О.С.</i>				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		
<i>Затверд.</i>	<i>Кулик В.А.</i>						

ВСТУП

Ефективність роботи кожного окремого банку суттєво впливає на загальну ефективність банківської системи. Комерційні банки, концентруючи значні фінансові ресурси та розподіляючи кредитні потоки, відіграють ключову роль у розвитку економіки. На макрорівні низька ефективність посередництва між власниками капіталу і тими, хто його потребує, може уповільнити економічне зростання або навіть зупинити його. Відповідно, економічна та фінансова стабільність країни значною мірою залежить від ефективності роботи банківської системи. На мікрорівні низька ефективність знижує конкурентоспроможність банку. Тому банки повинні постійно підвищувати ефективність своєї діяльності.

Проблеми забезпечення ефективності банківської діяльності привертають увагу багато вітчизняних і зарубіжних науковців та практиків, таких як: А.В. Буряк, Н.Р. Галайко, А.М. Герасимович, О.В. Дзюблюк, Г.Т. Карчева, В.М. Кочетков, Л.М. Прийдун, С.О. Хайлук, М.Е. Хуторна, Д.В. Шараєвський, Л. Рассел Акофф, Дж. Сінкі. Однак, незважаючи на значущість їхніх наукових праць, питання сутності ефективності банківської діяльності залишається на сьогоднішній день недостатньо розробленим як в теоретичному, так і в методично-практичному плані. Тому, на нашу думку, подальшого дослідження потребує комплекс питань, пов'язаних з визначенням сутності зазначеного поняття, виділення основних чинників його формування, розробка уніфікованих показників оцінки ефективності банківської діяльності..

Метою кваліфікаційної роботи є визначення сутності ефективності банківської діяльності, дослідження факторів, що її формують, а також виявлення напрямків та можливостей підвищення ефективності діяльності комерційного банку.

Для досягнення поставленої мети передбачено постановку та вирішення таких завдань:

- визначити сутність поняття «ефективність банківської діяльності» з урахуванням сучасних ринкових умов;
- охарактеризувати інформаційно-аналітичне забезпечення ефективності діяльності комерційного банку;
- провести оцінку фінансово-економічного стану ПАТ «МТБ БАНК»;
- здійснити практичний аналіз ефективності роботи банку на основі методу фінансових коефіцієнтів;
- визначити вплив факторів на ефективність діяльності банку;
- розробити пропозиції щодо створення системи заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності банку.

Об'єктом дослідження є діяльність комерційного банку та показники ефективності цієї діяльності. Предметом дослідження є комплексний аналіз фінансового стану банку та оцінка ефективності його діяльності, визначення підходів щодо забезпечення оптимального зростання ефективності банківської діяльності.

У ході дослідження був використаний методичний апарат, що базується на системному підході до вивчення процесів функціонування комерційних банків, а також ряд спеціальних методів, які здійснюють комплексне дослідження процесу оцінювання ефективності, а саме: дослідження, аналіз і синтез (при визначенні основних понять та категорій ефективності діяльності банку); порівняння та узагальнення (при дослідженні поглядів різних авторів на сутність і значення поняття «ефективність діяльності банку», факторів, що на неї впливають, методів її оцінювання); спостереження (при дослідженні основних тенденцій діяльності ПАТ «МТБ БАНК», фінансових результатів); економіко-математичний (при оцінці фінансового стану банку та ефективності його діяльності шляхом розрахунку фінансових коефіцієнтів).

Інформаційною базою дослідження є матеріали монографій, навчальних посібників, періодичних видань, закони й нормативні акти України з питань банківської діяльності, офіційні статистичні дані Національного банку України, а також фінансова звітність ПАТ «МТБ БАНК» за 2020-2022 роки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Ефективність діяльності банку: економічна сутність та значення її аналізу

Багато сторін мають інтерес до визначення ефективності банківської діяльності, проте їхні цілі та визначення ефективності можуть значно відрізнятись. Регулюючі органи, наприклад, зазвичай вважають ефективним такий банк, який демонструє мінімальний ризик і відповідає всім встановленим нормативам. Для суспільства важливо, щоб банк вносив значний податковий внесок та сприяв наповненню бюджету. Клієнти банку оцінюють ефективність за якістю послуг та їхньою вартістю, а також надійністю банку. Менеджерам банку важливо, щоб банк був конкурентоспроможним та забезпечував стабільну роботу та адекватну оплату праці. Акціонери, з іншого боку, оцінюють ефективність банку за його здатністю приносити максимальну прибутковість їхнім інвестиціям. Тобто критерії для оцінки ефективності діяльності банків великою мірою залежать від суб'єктів банківської діяльності (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Критерії для оцінки ефективності діяльності банків залежно від суб'єктів банківської діяльності

Суб'єкти банківського сектору	Основні критерії, що є визначальними для оцінки ефективності діяльності банків різних груп суб'єктів
1	2
Позичальники	- процентна ставка; - умови одержання позики та платежу.
Акціонери банку	- фінансова стабільність банку; - рівень дивідендів.
Вкладники депозитів	- процентна ставка за депозитами; - умови сплати банком процентів за користування залученими ресурсами: періодичність, із загальної суми або частки; - пільги; - фінансова стабільність банку.

Продовження табл. 1.1

Правління банку	- ефективність діяльності банку та його підрозділів, а також прибутковість, ліквідність тощо); - можливість управління роботою основних підрозділів банку, ризиками окремих видів його діяльності; - рейтинг банку.
Національний банк України	- дотримання нормативів, що характеризують фінансовий стан банків – ліквідності, платоспроможності, співвідношення власних коштів банку та залучених коштів, відрахувань до резервного фонду; напями та обсяг використання кредитного портфеля, залучених коштів.

Джерело: узагальнено автором за матеріалами [15]

Якщо розглядати банк як складову частину банківської системи, можна сказати, що сучасне розуміння бізнесу як суспільного інституту відкритого типу наголошує на важливості узгодження інтересів усіх зацікавлених сторін. У контексті банківського бізнесу це означає перехід від вузького розуміння банківської діяльності до ширшого трактування, яке охоплює економічні відносини між всіма стейкхолдерами. З економічної та юридичної точки зору, ключовими стейкхолдерами банку є акціонери, які володіють капіталом, та менеджмент, відповідальний за управління цим капіталом. Саме ця група приймає стратегічні рішення щодо розвитку банківського бізнесу як джерела інвестицій..

Проведемо дослідження поняття ефективності, виходячи з його походження. Термін «ефективність» походить з англійської мови. Тут йому відповідають два іменники: «effectiveness» та «efficiency». Для того, щоб визначити, в чому полягає різниця між цими двома поняттями, звернемось до визначення в англійській мові поняття «ефективний», що характеризує ефективність:

- effective (характеризує effectiveness) – той, що досягає запланованого (правильного) результату;
- efficient (характеризує efficiency) – той, що функціонує найкращим чином (правильно), з найменшими втратами часу, зусиль, тощо.

Тобто різницю між «effectiveness», «efficiency» простіше можна пояснити так:

- бути «effective» - означає робити «правильні» речі;
- бути «efficiency» - означає робити речі «правильно».

Ефективність діяльності банку є ключовим аспектом в його успішному функціонуванні та конкурентоспроможності на фінансовому ринку. Питання ефективності є багатограним та складним, оскільки охоплює всі аспекти банківського бізнесу і підпадає під вплив як внутрішніх, так і зовнішніх чинників.

Для розуміння ефективності банківської діяльності необхідно з'ясувати сутність поняття «ефект», «ефективність» та «економічна ефективність діяльності банку». Розглянемо визначення поняття «ефективність» різними авторами у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Підходи до трактування поняття «ефективність»

Автор	Поняття
С. Мочерний [37]	Ефективність – це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат.
Д. Рікардо [5]	Ефективність – економічна категорія, яка визначає співвідношення результату до визначеного виду витрат
Г. Емерсон [32]	Ефективність – основна мета управління, яка визначає зв'язок з функціональністю підприємства.
А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк [20]	Ефективність – результативність економічної діяльності, що характеризується відношенням отриманого економічного ефекту (результату) до витрат ресурсів, які зумовили отримання цього результату.
В. Андрійчук [8]	Ефективність це результативність певної дії, процесу, що вимірюється співвідношенням між отриманим результатом і витратами, що його спричинили

Економічна ефективність - це концепція, що відображає взаємозв'язок між витратами ресурсів та отриманими результатами в економічній сфері. Вона визначається як здатність досягти максимального результату при мінімальних витратах ресурсів. Економічна ефективність оцінюється через різні показники та метрики, зокрема прибутковість, ліквідність, рентабельність, ризикованість та ефективність управління ресурсами.

Також можна сказати, що економічна ефективність являє собою результат економічної діяльності, програм та заходів, що виражається як співвідношення отриманого ефекту до витрат ресурсів, використаних для досягнення цього результату.

Оскільки банки працюють з залученими коштами, важливо враховувати концепцію «ризик — прибутковість», яка вказує, що підвищення прибутковості супроводжується зростанням ризиків. Таким чином, економічна ефективність банку полягає в досягненні максимального прибутку при певному рівні ризику. Кожен банк має свій рівень економічної ефективності, який залежить від його стратегії.

При оцінці ефективності банківської діяльності необхідно враховувати специфічні особливості цієї діяльності, наприклад, її цільовий характер (виконання макроекономічної функції фінансового посередника і мікроекономічної функції раціонального суб'єкта господарювання) та роботу з залученими коштами, що посилює ризиковий характер діяльності банку.

Отже, для досягнення економічної ефективності банку слід враховувати цілий ряд факторів, включаючи взаємодію ризику і прибутковості, цільову спрямованість діяльності, а також специфіку роботи з залученими коштами.

.Доцільно також врахувати основні групи факторів, що мають вплив на банківську сферу – внутрішні (ендогенні), зовнішні (екзогенні), контекстні та статусні (рис. 1.1).

Серед внутрішніх факторів можна виділити:

а) організаційні: стратегія банку, рівень менеджменту, кваліфікація працівників, взаємовідносини з засновниками.

б) фінансово-економічні: обсяг і структура власних коштів, рівень доходів і прибутку, ліквідність, структура залучення коштів та їх ефективне розміщення.

в) технологічні: орієнтація банку на розвиток сучасних банківських технологій, потреба ринку в нових банківських продуктах, використання нових комп'ютерних та телекомунікаційних технологій.

Фактори впливу			
Внутрішні	Зовнішні	Контекстні	Статусні
1. Фінансово економічні	1. Галузеві	1. Масштаб бізнесу	2. Форма власності банку
2. Технологічні	2. Макроекономічні	1. Розмір банку	Резидентність власників
3. Організаційні	3. Ринкові	3. Капіталізація банку	3. Концентрація власності
	4. Адміністративні	4. Фінансова стратегія банку	4. Тип власника

Рис. 1.1. Основні фактори впливу на ефективність діяльності банку

Джерело: розроблено автором

До зовнішніх можна віднести такі аспекти:

а) ринкові: економічні умови ведення бізнесу, рівень розвитку техніки та технологій, реальні доходи населення, довіра господарюючих суб'єктів та приватних осіб до банківської системи, демографічні фактори, структура ринку, конкуренція, пропозиція та попит на кредит, потенційна кредитоспроможність позичальника, вартість кредитних ресурсів та інше;

б) адміністративні: інструменти державного регулювання. [59];

в) галузеві;

г) макроекономічні: стан економіки, процентні ставки.

Контекстні чинники впливу на ефективність банківського бізнесу – це зовнішні та внутрішні умови, які визначають можливості та обмеження для досягнення високих показників ефективності банку.

До контекстних факторів, що впливають на ефективність банківської діяльності, слід включити розмір банку (обсяг його активів або масштаб бізнесу), рівень капіталізації та специфіку фінансової стратегії банку.

Фактор розміру банку, зокрема масштаб ведення банківського бізнесу, є одним із найбільш значущих факторів, що впливають на ефективність банківської діяльності. Проте характер цього впливу залежить від здатності менеджменту банку ефективно використовувати всі переваги, пов'язані з

масштабом. У розвинутих країнах група великих банків здатна ефективно керувати своїми витратами завдяки економії на масштабах і диверсифікації портфелів. Проте в країнах із економікою, що розвивається, таких як Україна, спостерігається значна неефективність серед великих банків. Це виявляється в обернено пропорційній залежності між розміром банку та його економією на масштабі, тобто великі банки майже не використовують ефект масштабу [3].

Аналізуючи роль капіталу в контексті неефективності банківського бізнесу, слід відзначити, що капітал, виконуючи захисну функцію, впливає на витрати та доходи банку не лише через резерви для покриття можливих збитків за кредитами, але й через покриття ризиків у процесі функціонування (включаючи витрати на ризик-менеджмент). З іншого боку, виконуючи оперативну функцію, більша частка капіталу підвищує витрати банку через високу вартість залучення в порівнянні з борговими джерелами. Тому, чим менший коефіцієнт достатності капіталу, тим вищий фінансовий леверидж і ризик, що збільшує вартість запозичень та витрати банку, негативно впливаючи на ефективність.

Статусні фактори – це внутрішні характеристики та особливості банків, які визначають їхні можливості та обмеження у досягненні ефективної діяльності (рис. 1.2).

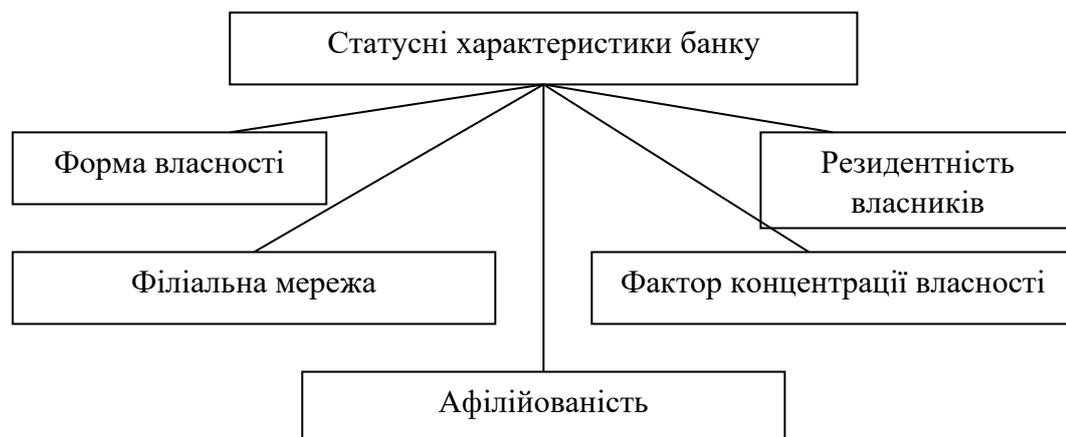

Рис. 1.2. Перелік основних статусних характеристик банку

Джерело: [3; 4].

До ключових статусних характеристик банку, які впливають на його ефективність, варто включити такі аспекти: форму власності банку, резидентність власників та їх концентрацію в капіталі, а також тип власника.

1. Форма власності. Відомо, що держава присутня у фінансовому секторі країни через створення державних банків, що виконує ряд специфічних завдань, які не характерні для універсальних комерційних банків, але спрямовані на виконання конкретних функцій держави, таких як кредитна підтримка певних галузей економіки або окремих верств населення. Більшість наукових досліджень, що порівнюють ефективність державних і приватних банків, емпірично підтверджують перевагу останніх [3]. Це пояснюється, по-перше, тим, що державні банки часто виконують соціально значущі, але економічно не вигідні банківські операції; по-друге, тим, що державні банки зазвичай є інструментом реалізації інтересів певних політичних сил, переважно популістського характеру, що призводить до прийняття неефективних управлінських рішень, особливо в країнах з перехідною економікою та країнах, що розвиваються [4].

2. Резидентність власників. У контексті глобалізації фінансових ринків та зростання іноземних інвестицій в місцеві ринки, резидентність власників банків стає важливим фактором. Традиційно банки з іноземним капіталом вважаються більш ефективними у порівнянні з місцевими. Це пояснюється кількома причинами. По-перше, вони мають високий рівень корпоративного управління, що допомагає уникнути конфліктів між власниками і менеджерами та сприяє узгодженій стратегії. По-друге, іноземні банки активно впроваджують сучасні технології для створення нових продуктів та покращення якості обслуговування клієнтів, що дозволяє їм залучати більше клієнтів та збільшувати доходи. По-третє, іноземні банки можуть користуватися доступнішими та дешевшими джерелами фінансування з боку головного банку.

3. Концентрація власності. Вплив рівня концентрації власності на результати діяльності бізнесу є важливим аспектом теорії корпоративного управління, пов'язаним з агентською проблемою між власниками

(принципалами) та менеджерами (агентами). Згідно з теорією корпоративного управління банків, розділення володіння та управління призводить до того, що менеджери приймають рішення, керуючись власними інтересами, які можуть суперечити цілям акціонерів. Система внутрішнього контролю може допомогти, але її ефективність знижується у разі «розпорошеної» структури власності. Така ситуація, коли банківський капітал сконцентрований у руках обмеженої кількості власників, сприяє більш ефективному контролю над управлінськими рішеннями, що підвищує ефективність банку.

4. Визначення типу власника (інвестора) банку як фактора, що впливає на ефективність банківського бізнесу, є важливим аспектом корпоративного управління. Згідно з О.М. Костюком, наявність інституційних інвесторів у структурі власності сприяє попередженню агентських конфліктів і підвищенню ефективності бізнесу. Інституційні інвестори, такі як компанії, банки та інвестиційні фонди, мають глибокі знання в сфері корпоративного управління завдяки своєму професійному досвіду. На відміну від них, індивідуальні інвестори часто керуються спекулятивними, а не інвестиційними мотивами. Отже, присутність інституційного інвестора в структурі власності банку вказує на вищий рівень ефективності порівняно з індивідуальним інвестором.

Ефективність банківської діяльності є багатогранним поняттям, залежним від суб'єкта, об'єкта, мети тощо. Наприклад, оцінка ефективності банків змінюється залежно від точки зору інвестора (власника), регулятора, клієнта тощо. Подвійна природа ефективності банків зумовлена тим, що банки, будучи приватними установами, водночас надають суспільні блага. Таким чином, банк, ефективний з точки зору власників, може бути неефективним з точки зору економіки, і навпаки.

1.2. Інформаційно-аналітичне забезпечення оцінки ефективності діяльності комерційного банку

Оцінка ефективності діяльності банків значною мірою залежить від структурної складової банківської системи, ефективність якої необхідно ретельно досліджувати.

Інформаційне забезпечення оцінки ефективності діяльності банку є ключовим елементом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Включає систематичний збір, обробку, аналіз та інтерпретацію даних, що стосуються всіх аспектів діяльності банку. Основні компоненти інформаційного забезпечення включають:

1. Фінансова звітність:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан): Відображає активи, зобов'язання та власний капітал банку на певну дату.
- Звіт про прибутки та збитки та інші сукупні доходи (Звіт про фінансові результати): Відображає доходи, витрати та чистий прибуток за певний період.
- Звіт про рух грошових коштів: Відображає надходження і витрати грошових коштів, а також їхні залишки на початок та кінець періоду.
- Звіт про зміни у власному капіталі: Відображає зміни в структурі власного капіталу банку за певний період.

2. Регуляторні звіти:

- Звіти до Національного банку України: Включають різні форми звітності, які надаються регулятору для контролю за діяльністю банків.
- Звіти до податкових органів: Включають податкові декларації та інші документи, необхідні для виконання податкових зобов'язань.

3. Внутрішня звітність :

- Управлінська звітність: Містить інформацію для внутрішнього використання керівництвом банку, включаючи деталізовані дані про доходи, витрати, продуктивність та інші ключові показники.
- Операційна звітність: Включає дані про поточну діяльність банку, такі як обсяги виданих кредитів, залучених депозитів, проведених операцій тощо.

4. Інформаційні системи та технології:

- Банківські інформаційні системи (BIS): Автоматизовані системи, які об'єднують і обробляють всі дані про операції та діяльність банку.
- Системи управління ризиками (ERM): Інструменти для ідентифікації, оцінки та управління різними видами ризиків.
- Системи бізнес-аналітики (BI): Інструменти для аналізу великих обсягів даних та підтримки прийняття рішень.

Ефективне інформаційне забезпечення є фундаментом для об'єктивної оцінки ефективності діяльності банку. Це дозволяє керівництву банку своєчасно виявляти проблеми, оцінювати результати, приймати стратегічні рішення та адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

У роботі також запропонована класифікація методів оцінки ефективності діяльності банківських установ, поділених на дві основні групи: методи граничного аналізу та методи аналізу конкретних показників діяльності банків. (рис. 1.3).

Прості методи аналізу фокусуються на оцінці змін у прибутковості, рентабельності та інших показниках, що робить їх досить доступними для застосування. З іншого боку, методи граничного аналізу, хоча й складніші, але дають можливість проводити комплексну оцінку ефективності банківських установ одночасно за декількома показниками. Це значно підвищує їх важливість, особливо коли порівнюються переваги між конкуруючими банками.

Найчастіше під ефективністю розуміють відношення витрат ресурсів та результатів, отриманих від їх використання. У вітчизняному банківському товаристві в більшості випадків під ефективністю розуміють або рівень досягнення в короткостроковій перспективі певних фінансових показників, таких як прибуток, рентабельність тощо, або ступінь задоволення інших інтересів власників даної організації.

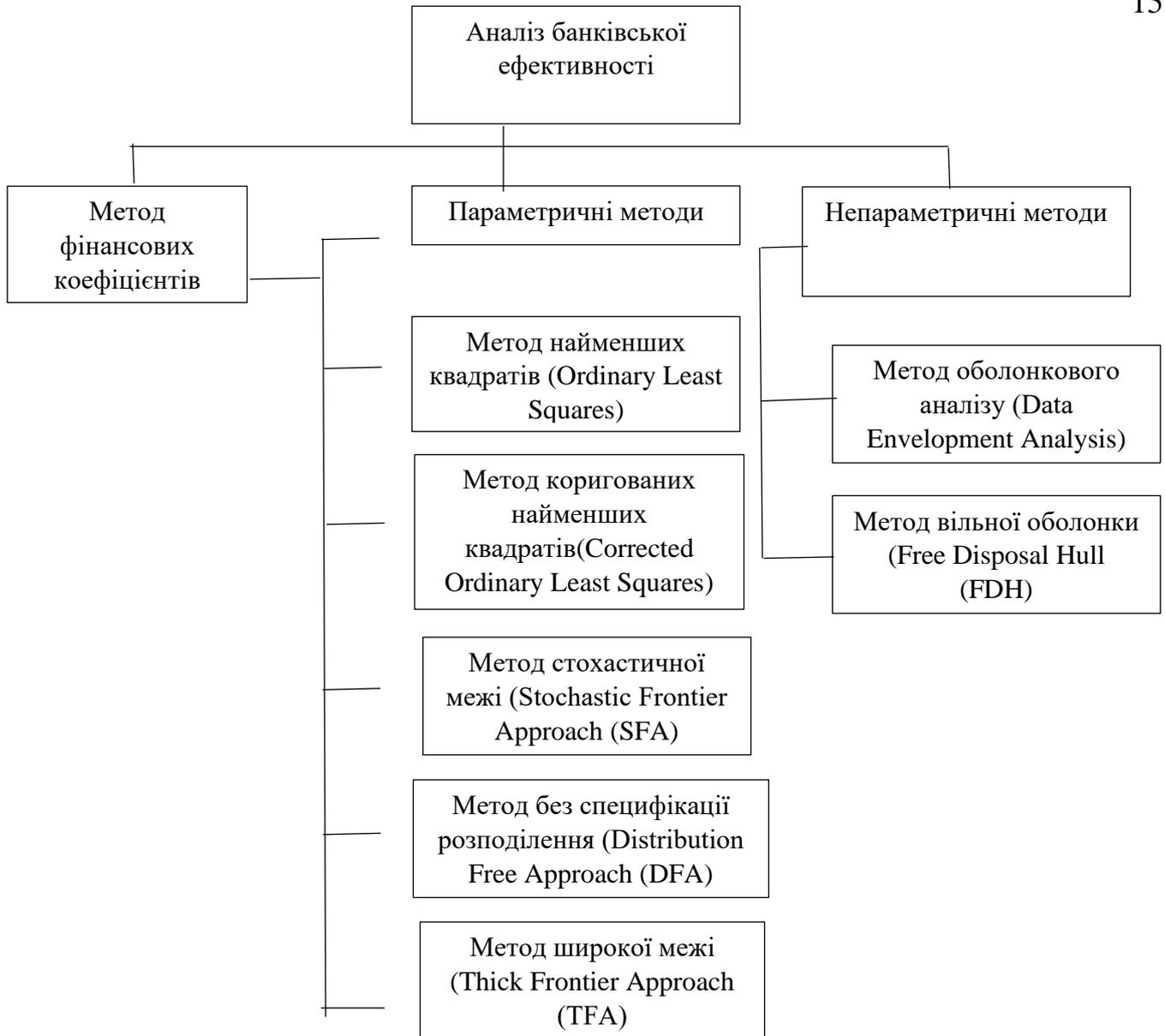

Рис. 1.3. Класифікація методів оцінки ефективності діяльності банку
Джерело: розроблено автором.

У вітчизняній практиці часто використовується метод фінансових коефіцієнтів для оцінки результатів діяльності банків. Цей метод полягає в застосуванні системи відносних показників, які детально відображають стан і зміни у банківській сфері. Розраховані коефіцієнти допомагають фахівцям з фінансового аналізу отримати глибше розуміння фінансового стану банку, оскільки абсолютні значення можуть бути неінформативними, за винятком конкретних ситуацій..

Коефіцієнти, що мають характеризувати ефективність роботи банку, ототожнюються з показниками прибутковості (рентабельності). Основні

показники, які відображають рентабельність банківської діяльності, це ROA (прибутковість активів) та ROE (прибутковість власного капіталу).

ROA (Return on Assets) - це показник ефективності використання активів банку. Він обчислюється як відношення прибутку банку після оподаткування на звітну дату до середньої вартості активів, використаних банком протягом відповідного періоду, і виражається у відсотках (1.1):

$$ROA = \frac{\text{ЧП}}{A}, \quad (1.1)$$

де ЧП – чистий прибуток банку;

A – середні активи банку за період, що аналізується.

ROE (Return on Equity) - це показник ефективності використання статутного капіталу банку. Він обчислюється як відношення прибутку банку після оподаткування на звітну дату до середньої вартості статутного капіталу за відповідний період і виражається у відсотках(1.2):

$$ROE = \frac{\text{ЧП}}{K}, \quad (1.2)$$

де ЧП – чистий прибуток банку;

K – середній капітал банку за період, що аналізується.

Отже, ROE вказує на те, який рівень прибутку генерується на акцію капіталу, вкладену акціонерами у банк. ROA, з іншого боку, є складовою ROE і відображає ефективність використання активів у генеруванні прибутку. ROE розглядає рентабельність капіталу як загальний відсоток, включаючи як прибуток від активів (ROA), так і вплив фінансового левериджу.

Для більш детального вивчення ефективності банківської діяльності аналізують фактори, що вплинули на значення показника ROE, застосовуючи модель Дюпона. Згідно з цією моделлю, ROE можна розкласти на наступні складові:

- маржа прибутку (МП), вона розраховується як співвідношення чистого прибутку та балансового прибутку і дозволяє визначити ефективність податкового менеджменту в банку (1.3):

$$МП = \frac{ЧП}{БП}, \quad (1.3)$$

де ЧП – чистий прибуток банку після оподаткування; БП – прибуток банку до оподаткування;

- операційна маржа (ОМ), що розраховується як співвідношення балансового прибутку та доходів, характеризує операційну ефективність діяльності банку (1.4):

$$ОМ = \frac{БП}{Д}, \quad (1.4)$$

де БП – прибуток банку до оподаткування;

Д – доходи банку;

- доходність активів (ДА), що розраховується як співвідношення доходів та сукупних активів банку і визначає доходність розміщення активів (1.5):

$$ДА = \frac{Д}{А}, \quad (1.5)$$

де Д – доходи банку;

А – середні активи банку за період, що аналізується;

- мультиплікатор капіталу (МК) - співвідношення активів та власного капіталу, що дозволяє оцінити політику банку щодо джерел фінансування банківської діяльності, зокрема фінансовий леверидж:

$$МК = \frac{А}{К}, \quad (1.6)$$

де А – середні активи банку за період, що аналізується;

К – середній капітал банку за період, що аналізується;

Для оцінки ефективності операційної діяльності комерційного банку можна використовувати показник чистого спреду. Цей показник вказує на узгодженість процентної політики банку у кредитних та депозитних операціях. Аналіз чистого спреду пов'язаний з процентною стратегією банку, що відображається у зміні процентних ставок за його активами та пасивами. Чистий спред (ЧС) – це різниця між середніми процентними ставками, які банк отримує за кредитами та іншими активами, і процентними ставками, які банк сплачує за залучення депозитів та інші зобов'язання. Цей показник вказує на мінімальну різницю між ставками за активами і пасивами, яка необхідна для того, щоб банк міг покрити свої витрати, але при цьому не приносить прибутку (1.7):

$$\text{ЧС} = \frac{\text{ПД}}{\text{КП}} \times 100\% - \frac{\text{ПВ}}{\text{ПЗ}} \times 100, \quad (1.7)$$

де ПД – процентні доходи за кредитними операціями;

КП – кредитний портфель;

ПВ – процентні витрати за депозитами;

ПЗ – підпроцентні зобов'язання.

Зміна умов ведення банківського бізнесу та загальне зниження рівня процентної маржі вимагають перегляду традиційних методів оцінки ефективності. Тому як основний показник рівня ефективності банку рекомендується розглянути коефіцієнт CIR (Cost to Income Ratio), який відображає операційну ефективність діяльності банку. Цей коефіцієнт визначається як відношення операційних витрат банку до чистого процентного доходу і непроцентних доходів (1.8):

$$\text{CIR} = \frac{\text{ОВ}}{\text{ЧПД+НД}} \times 100\% - \frac{\text{ПВ}}{\text{ПЗ}} \times 100\%, \quad (1.8)$$

де ОВ – операційні витрати;

ЧПД – чистий процентний дохід; НД – непроцентний дохід.

Операційні витрати, що складають чисельник показника, включають усі витрати, за винятком процентних: заробітну плату, оренду, а також інші адміністративні та комісійні витрати. Важливо зазначити, що до непроцентних витрат не включаються витрати на формування резерву, оскільки вони можуть збільшуватися не лише через погіршення якості кредитного портфеля, а й через його зростання. Наприклад, у місяць створення резерву під нові кредити банк ще не отримує процентного доходу від цих кредитів. Також слід зазначити, що процентні витрати не враховуються в знаменнику показника, оскільки вони відносяться до інвестиційних, а не операційних рішень.

Операційні витрати, які зазвичай становлять значну частку в структурі загальних витрат банку, можуть бути ефективно контрольовані менеджментом. Отже, показник CIR використовується для оцінки здатності менеджменту банку мінімізувати операційні витрати, що за умови незмінного рівня доходів забезпечує збільшення прибутку.

Крім цього, проводиться оцінка якісних показників, таких як: повнота та якість наданих банківських послуг; якість кредитного портфеля (показники дотримання нормативів, проблемних кредитів, дохідності/збитковості; динаміка кредитних вкладень, структура наданих кредитів за суб'єктами, термінами, валютами, цільовим спрямуванням, заборгованістю тощо); конкурентоспроможність банку та довіра до нього (ринкова позиція), що дає можливість проаналізувати досягнення стратегічних цілей банку.

Застосування цього методу є простим та зрозумілим, але має свої недоліки. По-перше, для комплексної оцінки діяльності банку необхідно використовувати інтегровані показники, що об'єднують кілька часткових з урахуванням вагових коефіцієнтів. По-друге, такі показники результативності не дозволяють визначити перспективні напрямки розвитку банку, оскільки вони відображають ефективність за минулий період, а не потенційні можливості у майбутньому. По-третє, цей метод не враховує багатофакторність, відносність та стохастичність як

характеристики ефективності. По-четверте, його використання ускладнює порівняння результатів аналізу ефективності між власними та закордонними даними.

Усі методи граничного аналізу ефективності банків спрямовані на визначення межі оптимальної продуктивності. Межа представляє собою лінію, на якій розташовуються найбільш ефективні банки, які краще за інших використовують свої ресурси для досягнення результатів. Коефіцієнт ефективності інших банків обчислюється як відстань до цієї межі і зазвичай знаходиться в межах від 0 до 1. Значення 1 вказує на найбільш ефективні банки, які знаходяться безпосередньо на межі ефективності.

Різниця між різними методами граничного аналізу полягає у способі побудови межі ефективності та визначенні відстані до цієї межі. Традиційно методи граничного аналізу поділяють на дві групи: параметричні та непараметричні. Параметричні методи базуються на економетричній оцінці точної функціональної форми виробничої функції. Непараметричні методи використовуються для створення меж ефективності та оцінки віддалі банків від цих меж, використовуючи методи лінійного програмування.

Непараметричні методи оцінки ефективності використовуються для оцінки ефективності банків, при цьому враховується виробнича функція, яка насправді не існує. Межею ефективності служить довільна ламана крива, що будується за допомогою математичного лінійного програмування. Ці методи базуються на координатах розташування банків, які є найбільш ефективними і визначають вершини цієї кривої. Наприклад, беручи до уваги рівень прибутку та витрат, можна визначити, наскільки ефективно керується кожен банк.

У порівнянні з ними, параметричні методи використовують заздалегідь встановлену межу ефективності, також побудовану за допомогою лінійного програмування, для оцінки ефективності, а не для точного визначення її рівня. Переваги та недоліки використання таких моделей можна представити у вигляді табл. 1.2.

Порівняння параметричних і непараметричних методів оцінки
ефективності діяльності банку

Методи оцінки ефективності діяльності банку	Переваги	Недоліки
Параметричні	<ul style="list-style-type: none"> - враховує стохастичність як характеристику, оцінюючи її замість точного розрахунку; - перевірки статистичної значущості отриманих оцінок або врахуванні впливу різних факторів, що дозволяє урахувати можливість випадкових помилок. 	<ul style="list-style-type: none"> - необхідність чіткої специфікації форми «межі» - тобто потрібно заздалегідь визначити форму функції «межі» ефективності, точно знати, яким чином ця межа буде визначатися (фіксована лінія або крива).
Непараметричні	<ul style="list-style-type: none"> - відсутня необхідність чіткого визначення форми «межі» ефективності; - можливість визначити ефективність банків на основі їх реальної діяльності без урахування апріорних гіпотез або моделей; - використання для оцінки ефективності різних типів банків та фінансових установ, незалежно від їх розміру чи спеціалізації; - обов'язкова присутність банків із 100% ефективністю. 	<ul style="list-style-type: none"> - чіткий розрахунок (а не оцінка) значень ефективності; - чутливість до викидів у даних, що може нівелювати результати оцінки; - початкове припущення про відсутність випадкових помилок; - можуть бути менш ефективними або менш точними для обробки великих обсягів даних.

Джерело: [30].

Метод DEA (аналіз поверхні обгортання), один із найпоширеніших непараметричних методів для оцінки ефективності банків, розглядає кожен банк як окрему економічну одиницю, що використовує свої ресурси для виробництва виходу згідно з виробничою функцією, аналогічно мікроекономічній фірмі.

Отже, метод DEA (аналіз поверхні обгортання) визначає ефективність банків за їхньою здатністю досягати високого рівня виходу при мінімальному використанні ресурсів у порівнянні з іншими банками. Він побудований на створенні "обгортки", яка визначає межу ефективності для векторних виходів банків (тобто різних видів продуктів і послуг).

Особливість методу DEA полягає у тому, що він забезпечує лише відносну оцінку ефективності, тобто порівнює банки один з одним щодо їхньої

продуктивності. Крім того, він визначає, яку кількість ресурсів або обсяг продукції необхідно для неефективних банків, щоб досягти межі ефективності.

Для проведення комплексного аналізу за допомогою методу DEA використовуються дві основні моделі: CRS (constant returns to scale) та VRS (variable returns to scale). Використання обох моделей одночасно дозволяє не лише оцінити ефективність досліджуваних об'єктів, але й виявити причини їхньої неефективності.

Метод SFA (метод стохастичної границі) є одним з поширених параметричних методів оцінки ефективності діяльності банків. Він використовує стохастичну виробничу функцію типу Кобба-Дугласа. Особливістю методу SFA є включення другої випадкової величини, що враховує невід'ємний елемент неефективності. Це дозволяє одночасно врахувати випадкові помилки і оцінити рівень неефективності банку.

Головна перевага методу SFA полягає в можливості обробки випадкових помилок, що дозволяє точніше оцінювати ефективність. Однак метод має свої недоліки. Наприклад, необхідно чітко визначити функціональну форму виробничих можливостей, змінні та розподіл випадкових помилок, що може призвести до суб'єктивних результатів оцінки. Також метод SFA краще працює у випадках з одним продуктом чи одним ресурсом, що обмежує його універсальність у складних сценаріях. [30].

Останній етап оцінки ефективності діяльності банку полягає в узагальненні результатів дослідження, виявленні та аналізі факторів, що впливають на рівень ефективності, а також формулюванні висновків та рекомендацій. . Дана методика представляє собою модифікований факторний аналіз показників ROE та ROA. Модель Дюпона визначає залежність між показниками, що характеризують прибутковість та ризики банку, а також визначає вплив окремих факторів на результати його діяльності .

В той же час, керівники банку можуть використовувати цей підхід з метою визначення цільових рівнів рентабельності банку при здійсненні процесу планування фінансової діяльності.

Методика декомпозиційного аналізу прибутковості власного капіталу базується на аналізі співвідношень коефіцієнтів прибутковості – ROE та ROA. Основою факторної моделі є показник прибутковості власного капіталу (ROE), а факторами, що визначають його розмір є показники фінансової діяльності банку.

Тобто, чинники, які впливають на ROE, розподіляються з метою з'ясування міри та напряму впливу на рівень ROE. Крім того, розрізняють двофакторну та трифакторну моделі. Таким чином, здійснюючи двофакторну модель аналізу, ROE можна представити у вигляді за формули (1.9):

$$ROE = \frac{NP}{E} = ROA \times LR = \frac{NP}{A} \times \frac{A}{E}, \quad (1.9)$$

де ROA (return on assets) – показник прибутковості активів;

LR (Leverage ratio) – мультиплікатор капіталу, фінансовий важіль (відношення активів до капіталу банку);

NP (Net Profit) – чистий прибуток банку;

E (Equity) – капітал банку;

A (Assets) – активи банку.

Виходячи з формули (1.1), показник ROE прямо пропорційно залежить від прибутковості активів (показник ROA). В той же час, слід зазначити, що фінансовий важіль не призводить до зниження рівня надійності банку до тих пір, коли прибутковість активів перевищує вартість запозичень із зовнішніх джерел, адже за діючою методологією поповнення капіталу здійснюється за рахунок прибутку.

Вплив факторів на рівень ROE можна розрахувати за трифакторною моделлю за формулою (1.10) :

$$ROE = \frac{NP}{E} = PM \times PA \times LR = \frac{NP}{I} \times \frac{R}{A} \times \frac{A}{E}, \quad (1.10)$$

де PM (Profit margin) – маржа прибутку (загальна рентабельність);

PA (Profitableness assets) – дохідність (оборотність) активів;

I (Income) – доход банку.

Отже, модель Дюпона виокремлює основні елементи, що впливають на прибутковість банку: ROA, ROE, PM (маржа прибутку), RA (дохідність активів), LR (коефіцієнт капіталізації). Це дозволяє розглядати прибутковість банку з різних точок зору, відстежувати взаємозв'язок між доходами, витратами і структурою балансу банку, а також визначати основні чинники, що впливають на прибутковість банку, наближаючись до встановлення впливу конкретних операцій на загальний результат діяльності банку. Крім того, дає можливість керівникам аналізувати, контролювати і управляти даними чинниками. В майбутньому це дозволить управлінцям здійснювати більш ефективне керування банком та прибутковістю його діяльності.

Тож для оцінки ефективності діяльності банків застосовують декілька підходів, зокрема: коефіцієнтний, аналітичний, підхід RAPM та економетричний. В залежності від різних умов, застосовують відповідний метод оцінки.

Слід зазначити, що основними причинами повільного впровадження дієвих систем оцінювання ефективності діяльності банків в Україні є:

- недостатній досвід і знання в техніці встановлення та розподілу витрат;
- відсутність необхідних даних в операційних системах банків для функціонального розподілу доходів і витрат за видами діяльності різних підрозділів;
- брак розвинених методичних та методологічних розробок у цій галузі наукових досліджень;
- відсутність зацікавленості керівництва банків у розробці загальної концепції обліку та контролю доходів і витрат;
- значні витрати на впровадження системи оцінювання ефективності діяльності банків;
- недосконалість податкового законодавства, що знижує мотивацію банків зменшувати витрати та збільшувати прибутки.

1.3. Роль аналізу ефективності в управлінні банком та прийнятті стратегічних рішень

У сучасному світі роль банківської системи в економіці надзвичайно важлива, оскільки вона забезпечує фінансову стабільність та сприяє розвитку бізнесу та задоволенню фінансових потреб населення. В цьому контексті оцінка ефективності управління банком стає ключовою. Аналіз ефективності є необхідним інструментом для оцінки діяльності банків та виявлення шляхів підвищення їхньої продуктивності та конкурентоспроможності.

Аналіз ефективності в управлінні банком є ключовим елементом стратегічного планування та прийняття управлінських рішень. Цей аналіз дозволяє керівництву банку зрозуміти, наскільки ефективно використовуються ресурси та яким чином досягаються стратегічні цілі. Можна виділити ключові аспекти ролі аналізу ефективності в управлінні банком:

1) Оцінка фінансової стійкості є одним з ключових аспектів аналізу ефективності в управлінні банком, оскільки вона визначає здатність банку витримувати випробування і забезпечувати стійкість у будь-яких умовах. Вона включає в себе оцінку таких аспектів як:

- оцінка прибутковості допомагає зрозуміти, наскільки ефективно банк генерує прибуток від своїх операцій. Це важливо, оскільки прибуток є ключовим джерелом фінансування банківської діяльності та відшкодування ризиків.

- оцінка ліквідності визначає, наскільки банк може швидко та ефективно конвертувати свої активи в готівку або інші ліквідні активи. Це важливо для забезпечення спроможності банку виконувати свої фінансові зобов'язання.

- оцінка фінансового ризику визначає рівень ризику, з яким банк зіштовхується внаслідок волатильності ринків, кредитних ризиків, процентних ставок та інших факторів. Міцна фінансова стійкість допомагає банку ефективно управляти цими ризиками та забезпечувати стабільність фінансового стану.

Оцінка цих аспектів допомагає керівництву банку приймати обґрунтовані рішення щодо оптимізації балансу, розробки стратегій фінансового управління та забезпечення стійкості в умовах змінного економічного середовища.

Розширена оцінка фінансової стійкості дозволяє банку визначити потенційні ризики та можливості для поліпшення фінансового результату та забезпечення успішності у довгостроковій перспективі.

2) Виявлення слабких місць через аналіз ефективності в операційних процесах банку має велике значення для забезпечення його стійкості та конкурентоспроможності. Цей процес дозволяє виявити недоліки та потенційні проблеми, які можуть виникнути в діяльності банку, і прийняти вчасні заходи для їх усунення та покращення.

3) Оптимізація витрат через аналіз ефективності - це важливий процес для банку, оскільки дозволяє знизити витрати та підвищити ефективність використання ресурсів. Шляхом оптимізації витрат, банк може підвищити свою конкурентоспроможність, забезпечити ефективне використання ресурсів та підтримати стійкий розвиток в умовах змінного економічного середовища.

4) Планування та стратегічне управління. Процес пошуку шляхів формування стратегії забезпечення загальної ефективності роботи банку передбачає створення набору стратегій, що входять до так званого «портфеля альтернативних стратегій» загальної ефективності. Цей підхід створює умови для досягнення цілей розвитку банку. На етапі діагностики і оцінювання ефективності роботи банків в Україні визначається стан прибутковості, корпоративного управління, ризики та загрози. На основі цих даних вибираються та формуються стратегічні альтернативи, які спрямовані на забезпечення загальної ефективності фінансової установи. У науковій літературі існують два ключових підходи до визначення стратегії управління, які виражають сутність стратегії через дві ключові функції:

- формулювання цільової настанови, конкретного орієнтиру;
- визначення пріоритетної моделі поведінки, спрямованої на досягнення основної мети .

На кожному етапі розвитку установи спостерігається негативний вплив різноманітних дестабілізуючих факторів. Різноманітність таких факторів впливу на стан прибутковості та корпоративного управління може бути викликана

соціально-політичними конфліктами, залежністю від коливань на світових ринках, економічними труднощами, а також можливістю екологічних криз, соціальних втрат, політичної нестабільності тощо.

Критерієм вибору основної стратегії є стадії життєвого циклу банків, визначені на основі аналітичних розрахунків під час діагностики та прогнозування загальної ефективності. Цей критерій відображає вплив прибутковості на систему банку. Діагностований і прогнозований стан банку дозволяє формувати цільові орієнтири щодо загальної прибутковості, ефективності використання ресурсів, структури доходів і витрат. Досягнутий стан, що визначає стратегічні цілі забезпечення прибутковості, є основним критерієм для вибору стратегії загальної ефективності роботи банку.

Кожен банк має свій потенціал загальної ефективності, власні умови його зростання та підпорядковується закономірностям циклічного розвитку економічних процесів на макро-, мезо- та мікрорівнях. Кожна стадія життєвого циклу банку відповідає певному етапу економічного розвитку. Під час оцінювання стратегії загальної ефективності визначається здатність стратегічних заходів досягти цілей, відповідність обраної стратегії внутрішньому потенціалу банку та забезпечення прибутковості через підвищення рівня корпоративного управління. Дослідження показали, що від формування та вибору стратегії залежить рівень прибутковості та корпоративного управління банку.

Ефективне стратегічне управління передбачає оперативні зміни, їх адаптацію, контроль за процесами трансформації та розвитку банківської системи. Це також включає постійне підсилення сильних сторін, впровадження нових можливостей, зниження ризиків, усунення кризових ситуацій і усунення слабких місць.

Сучасні комерційні банки опиняються в умовах значної нестабільності, викликаній рядом факторів. Це включає процентну політику Національного банку України, вилучення великих сум з обороту в резервні фонди, а також відсутність налагодженої системи страхування кредитів і депозитів. На

сьогоднішній день, однією з найбільш гострих і нагальних проблем є залучення клієнтів.

При аналізі ефективності стратегії банку (рис. 1.4), важливо оцінити наступні показники:

1) зміни в ринковій частці банку в окремих напрямках діяльності (кредитування, інвестиції, валютні операції), що відображають пріоритети банку.

2) динаміку абсолютного прибутку банку з урахуванням інфляційних впливів, що визначає фінансову стійкість та реальну прибутковість.

Відносну динаміку валового доходу порівняно з конкурентами, а також зміни в відносних показниках прибутковості активів і капіталу, що відображають конкурентоспроможність банку.

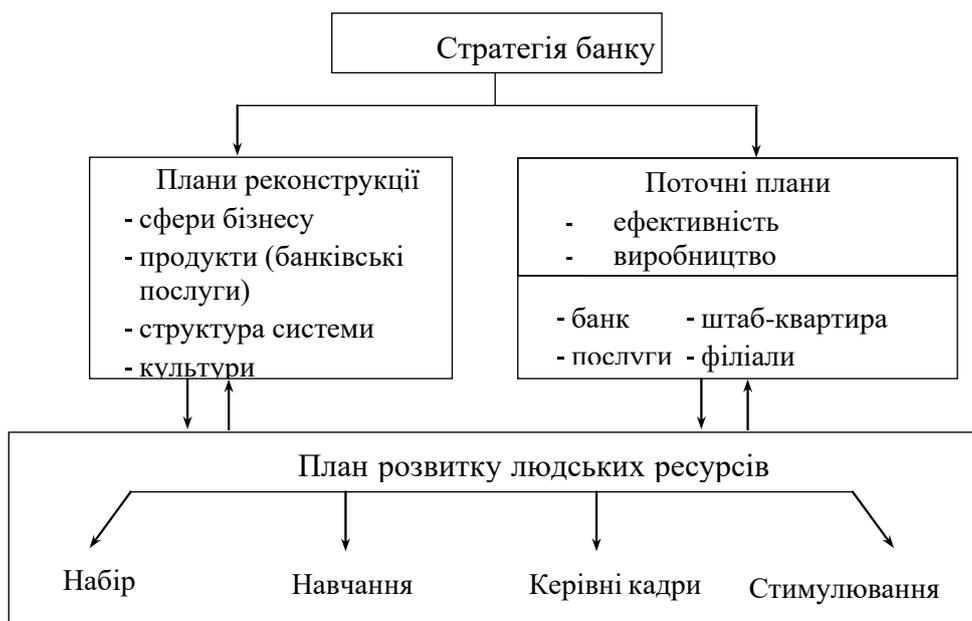

Рис. 1.4. Аналіз ефективності стратегії банку

Джерело: розроблено автором

Чим кращі ці показники, тим меншою є потреба у радикальних змінах поточної стратегії банку, і навпаки. Основним показником ефективності стратегії є абсолютний розмір прибутку банку. Він є універсальним показником, що відображає характер, зміст, функціональну спрямованість та обсяг діяльності банківської установи. Досягнення і збільшення прибутку є головною метою всіх

учасників ринку. Банківський прибуток служить основою для збільшення та оновлення основних фондів, приросту власного капіталу, що забезпечує фінансову стійкість банку, ліквідність балансу, виплату дивідендів, розвиток та підвищення якості послуг.

Розмір прибутку визначає здатність банку вирішувати стратегічні завдання, його платоспроможність та конкурентоспроможність. Фінансові результати банку залежать також від політики, кваліфікації персоналу та рівня менеджменту. Під час прийняття рішень і розробки стратегії часто виникають ситуації, коли бракує ресурсів для вибору найкращого варіанту, або певні зовнішні фактори заважають підвищенню відсоткової ставки за кредитами чи зниженню її за депозитами. Тому, при стратегічному аналізі важливо враховувати обмежуючі фактори, які можуть бути як поодинокими, так і множинними.

В результаті здійснення оцінки ефективності діяльності банків виконуються відповідні стратегічні завдання (рис. 1.5).

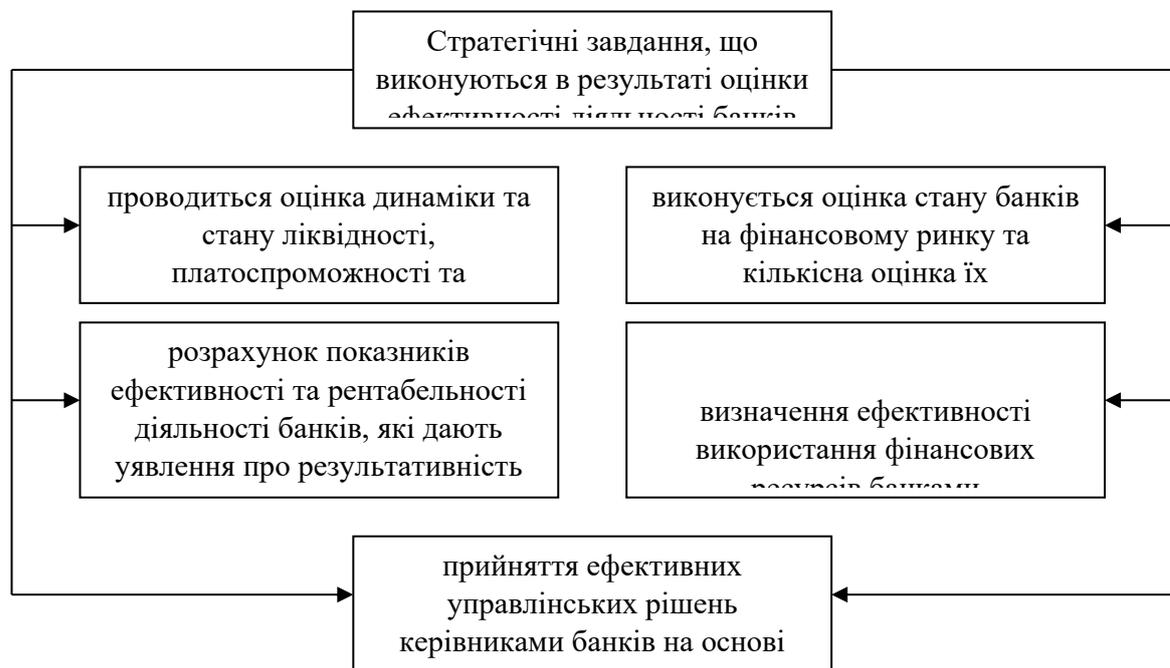

Рис. 1.5. Стратегічні завдання, що реалізуються в наслідок проведення оцінки ефективності діяльності банку

Джерело: розроблено автором

Їх можна сформулювати в такому вигляді:

- розрахунок ефективності та оцінка ризиків різних варіантів вкладення ресурсів, як власних, так і залучених фінансових коштів. Це включає аналіз можливостей інвестування у цінні папери, кредитування, розвиток різних послуг тощо, з точки зору доходу і ризику (аналіз активних операцій).

- пошук внутрішніх резервів включає як фінансову сферу (зниження нерентабельних обсягів і рівня ризику вкладених ресурсів), так і виробничу сферу (оптимізацію використання трудових ресурсів, аналіз капіталу та балансу активів і пасивів з урахуванням їх дохідності та ризиків у виробничій сфері).

Отримані результати є основою для аналізу та обґрунтування оптимальних рішень щодо управління ключовими показниками та напрямками діяльності. Переваги оцінки ефективності діяльності банку для стратегічного планування включають:

- взаємозв'язок між поточними рішеннями і майбутніми результатами діяльності банку, що дозволяє організовано та осмислено приймати рішення з прогнозуванням наслідків;

- визначення можливостей, загроз, сильних та слабких сторін діяльності банку урахуванням їх при розробленні стратегій, спрямованих на їх вплив;

- орієнтація на пошук альтернативних варіантів досягнення цілей, тобто визначення допустимих шляхів у межах встановлених цілей та наявних обмежень;

- свідомо підготовка майбутнього діяльності банку;

- розподіл відповідальності не лише між різними напрямками діяльності, але й між поточними і майбутніми діяльностями банківської установи..

Отже, аналіз ефективності діяльності банку є досить важливим як і для роботи банку, так і для його стратегічного планування. Економічна ефективність діяльності банку визначається на основі співвідношенні витрат на залучення ресурсів з доходами від їх розміщення. Аналіз ефективності діяльності банку дає можливість не лише строго розрахувати показники а і визначати оцінений рівень ефективності. Правильний аналіз дає можливість визначити сильні та слабкі

сторони, розподіляти відповідальність не лише між напрямки діяльності, а й між діяльністю в теперішньому та майбутньому. Таким чином, проведення оцінки ефективності діяльності банку є необхідною процедурою з метою визначення фінансового стану банку та виявлення резервів покращення прибутковості його діяльності.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «МТБ БАНК»

2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності ПАТ «МТБ БАНК»

ПАТ «МТБ БАНК» є публічним акціонерним товариством, органами управління та контролю якого є:

- вищий орган управління - Загальні збори акціонерів;
- орган контролю за діяльністю Правління, захистом прав вкладників, інших кредиторів та акціонерів Банку - Наглядова рада;
- виконавчий орган - Правління Банку.

Основна діяльність ПАТ «МТБ БАНК» полягає у наданні банківських послуг юридичним та фізичним особам на території України. Банк діє на підставі ліцензії НБУ на ведення банківської діяльності. Крім того, банк має ліцензії Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку для проведення професійної діяльності на ринках капіталу, зокрема торгівлі фінансовими інструментами. Також банк володіє ліцензіями на депозитарну діяльність депозитарної установи, зберігання активів спільного інвестування та діяльність із зберігання активів пенсійних фондів. Мета діяльності банку – бути зручним для пріоритетних сегментів клієнтів, забезпечувати прибутковість та надавати клієнтам та контрагентам різноманітні сервіси на високому якісному та технологічному рівні.

Цілі керівництва банку можна згрупувати таким чином:

- 1) стабільне збільшення ресурсної бази;
- 2) підвищення прибутковості активних операцій через забезпечення найвищої якості кредитного портфелю;
- 3) підвищення продуктивності банку;
- 4) забезпечення якісного та технологічного обслуговування клієнтів у кожній точці продажу;

5) належний рівень персоналу банку.

Протягом аналізованого періоду керівництвом банку було забезпечено прибуткову операційну діяльність та забезпечено належний контроль за захистом прав вкладників, інших кредиторів та акціонерів, збережено високі позиції кредитного та депозитного рейтингу.

Особливо вагомим здобутком ПАТ «МТБ БАНК» є його успішна діяльність у надскладних кризових умовах воєнного стану, введеного в країні в наслідок повномасштабної війни РФ проти України, та ведення бойових дій в Україні протягом останніх років, а також протягом пандемії коронавірусної хвороби, що передувала введенню воєнного стану.

Оцінка фінансового стану банку, проведена за даними фінансової звітності банку за 2020-2022 роки (Додаток А) передбачає аналіз сукупності фінансових показників, які відображають його фінансову стійкість, ліквідність, прибутковість та загальну фінансову ефективність. Стан банку оцінюються за допомогою різних показників, таких як активи та пасиви, рівень капіталу, доходи та витрати, кредитний портфель, ліквідність, ризики та інші. Оцінка фінансового стану банку є важливою для регуляторів, інвесторів, клієнтів та інших зацікавлених сторін, оскільки вона дає уявлення про його здатність виконувати свої функції та відповідати на зобов'язання перед вкладниками і кредиторами.

Аналіз складу та структури активів банківської установи, їхньої структури відображені в таблиці Б.1 додатку Б, дозволять управлінцям розробити систему рішень, яка зможе підтримати достатній рівень фінансової стійкості та ліквідності банку.

Загальна динаміка активів має хвилеподібну тенденцію: у 2021 році вони зросли на 3910857 тис. грн, а в 2022 зменшилися на 1639994 тис. грн, що може бути ознакою різноманітних проблем або стратегічних змін в діяльності банку, які впливають на його фінансовий стан і операційну ефективність. Найбільшу частку активів займають кредити та заборгованість клієнтів (35,78-39,65%). Протягом періоду вони мали таку ж динаміку, як і активи: у 2020 зросли на 1190352 тис. грн (36,71%), а у 2022 зменшилися на 170572 тис. грн. (-3,85%).

Велика частка активів представлена кредитами та заборгованістю клієнтів, адже з урахуванням воєнного стану основним напрямком у складі активних операцій банку залишається зберігання та утримання якісного кредитного портфелю в той час як фінансові інвестиції у цінні папери призупинено (рис. 2.1). Крім цього, за 2022 рік банк сформував резервів під знецінення кредитів на суму 607,9 млн. грн., що і вплинуло на скорочення цієї статті активу балансу.

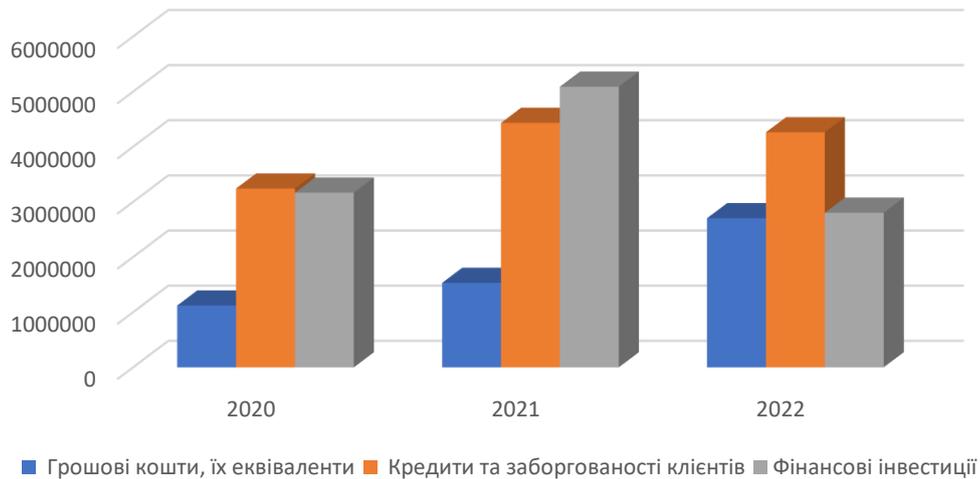

Рис. 2.1. Динаміка основних статей активів ПАТ «МТБ БАНК» за 2020-2022 рр.

Грошові кошти та їх еквіваленти мають динаміку до збільшення. Протягом 2021 року вони зросли на 36,6%, 2022 року – ще на зросли ще на 76,57%, що може вказувати на підвищення ліквідності банку та його стабільності, покращення стратегічного планування та управління ризиками.

Фінансові інвестиції за амортизаційною вартістю через інший сукупний дохід займають значну частину активів (18,49-33%). Показник має аналогічну хвилеподібну динаміку. В 2021 році вони зросли на 2521404 тис. грн, але у 2022 році зменшилися на -1885981 тис. грн. Фінансові інвестиції за амортизаційною вартістю мають різку динаміку до зменшення. В 2021 році зменшилися на 600015 тис. грн, а у 2022 році на 399639 тис. грн, що може бути пов'язане зі змінами на фінансовому ринку.

Кошти в інших банках у 2020 році зросли на 445585 тис. грн, але у 2022 році зменшилися на 376554 тис. грн. Їх сума займає досить низьку питому вагу в зальних обсягах активів – 1,8% у 2022 році. Це вказує на те, що банк майже не кредитує інші банки.

Основні засоби мають динаміку до зростання: у 2021 році на 21740 тис. грн, у 2022 році на 65443 тис. грн, що може вказувати на покращення інфраструктури банку.

Отже, структура активів залишається незмінною і характеризується переважанням кредитних операцій, а також фінансових інвестицій в цінні папери. Крім того, значну частку в структурі активів у 2022 році займають грошові кошти та їх еквіваленти. Така структура є класичною та в цілому відповідає традиційним підходам до формування активів банківських установ, які працюють в Україні.

Аналіз власного капіталу банку (табл. Б.2 у додаток Б) є складним і комплексним завданням, що вимагає врахування не лише загального фінансового стану банку і його діяльності, але й аналізу кон'юнктури ринку банківських операцій і послуг, економічного стану учасників (акціонерів) банку та його клієнтів..

Аналізуючи динаміку власного капіталу (табл. 2.1), можна зробити висновок про його збільшення у 2021 році на 124582 тис. грн, а у 2022 році – зменшення на 71830 тис. грн, що відбулося завдяки негативному впливу переоцінки боргових фінансових активів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід.

У структурі власного капіталу найбільшу частку займає статутний капітал – близько 64,5-70%. Протягом аналізованого періоду він є сталим і складає 635000 тис. грн. Коли у власному капіталі банку більшу частину займає статутний капітал, це означає, що значна частина капіталу банку була вкладена на забезпечення статутного фонду.

Нерозподілений прибуток в структурі власного капіталу займає 2 місце та у 2021 році різко збільшується з 11,6% до 26%, а у 2022 році ще до 31,88%. Така

ситуація може свідчити про те, що банк ефективно управляє ризиками та витратами. Це означає, що банк здатний мінімізувати збитки та негативні наслідки такі як втрати від несплати кредитів, або зростання витрат на управління ризиками.

Таблиця 2.1

Динаміка та структура капіталу ПАТ «МТБ Банк» за 2020-2022 роки

Власний капітал	2020		2021		2022		Зміни		
	Сума	Питома вага %	Сума, тис. грн.	Питома вага %	Сума, тис. грн.	Питома вага %	По сумі	У питомій вазі	Темпи змін
Статутний капітал	635000	73,87	635000	64,52	635000	69,6	0	-4,27	0,00
Емісійні різниці	68749	8	68749	6,99	68749	7,54	0	-0,46	0,00
Резерви та інші фонди банку	49098	5,71	67213	6,83	72406	7,94	23308	2,22	47,47
Резерви переоцінки	7097	0,83	-42615	-4,33	-154641	-16,95	-161738	-17,77	-2278,96
Нерозподілений прибуток	99698	11,6	255877	26	290880	31,88	191182	20,28	191,76
Усього	859642	100	984224	100	912394	100	52752	0	6,14

Емісійні різниці займають 7-8% від загального обсягу капіталу і становлять 68749 тис. грн протягом 3 років. Це означає, що рівень емісійних вкладів та резервів зберігається на стабільному рівні без значних змін. Резерви та інші фонди банку мають тенденцію до збільшення. У 2021 році вони збільшилися до 67213 тис. грн, у 2022 році до 72406 тис. грн, що є позитивною динамікою.

На підставі даних таблиці проаналізуємо показники ефективності власного капіталу (таблиця 2.2). Прибутковість капіталу протягом періоду зменшилася на 63,77%, що спричинено роботою в умовах спаду економіки та погіршення умов на фінансових ринках, коли зменшуються доходи та збільшуються витрати установи.

Мультиплікатор капіталу є важливим показником для банку, оскільки він визначає, скільки активів у гривнях може бути забезпечено кожною одиницею

власного капіталу. Цей показник також показує, яка частина банківських ресурсів може бути залучена у формі боргових зобов'язань. Вищий мультиплікатор капіталу свідчить про те, що банк може має вищий потенціал для збільшення виплат власникам (акціонерам). У випадку ПАТ «МТБ БАНК» збільшення значень мультиплікатора свідчать про збільшення рівня ризику банкрутства.

Таблиця 2.2

Показники ефективності власного капіталу ПАТ «МТБ БАНК» за 2020-2022 роки

Показники	2020	2021	2022	Абсолютний приріст	Темп приросту, %
Вихідні дані					
Обсяг власного капіталу тис.грн	859642	984224	912394	52752	6,14
Кредити та заборгованість клієнтів	3242865	4433217	4262645	1019780	31,45
Чистий прибуток банку	96607	153942	35005	-61602	-63,77
Активи банку	8478974	12389831	10749837	2270863	26,78
Показники ефективності власного капіталу					
Прибутковість капіталу	11,24	15,64	3,84	-7,4	-65,86
Мультиплікатор капіталу	9,86	12,59	11,78	1,92	19,45
Прибутковість активів	1,14	1,24	0,33	-0,81	-71,42
Обсяг кредитів	3,77	4,5	4,67	0,9	23,85

Зобов'язання банку збільшилися у 2021 році на 3786275 тис. грн, але у 2022 році зменшилися на 1568164 тис. грн. Це спричинено тим, що банк не отримувал кошти від банків в 2022 році взагалі.

Отже, провівши аналіз показників ефективності власного капіталу банку можна зробити висновок, що його ефективність стоїть під питанням у зв'язку з погіршенням фінансових показників та збільшенням ризику банкрутства.

Важливо, щоб банк прийняв стратегічні заходи для вирішення цих проблем та покращення своєї фінансової стійкості.

Проаналізуємо динаміку та структуру зобов'язань банку (табл. Б.2 додатку Б).

Найбільшу частину зобов'язань банку займають кошти клієнтів – їх частка коливається від 82% до 98%. Вони розподіляються на кошти фізичних і юридичних осіб (рис. 2.2).

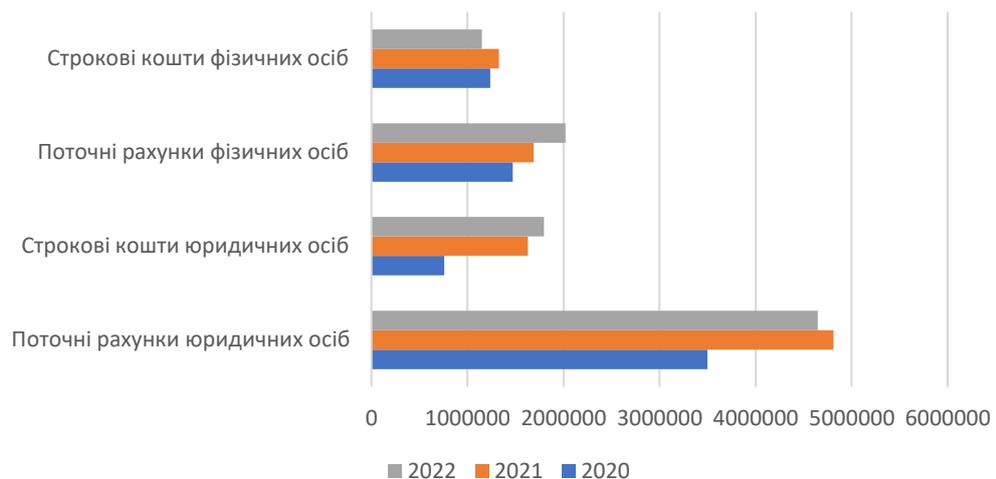

Рис. 2.2. Динаміка залучених коштів ПАТ «МТБ БАНК» протягом 2020-2022 років

У ПАТ «МТБ БАНК» більшу частку займають саме кошти юридичних осіб (55,87-65,51%). У 2021 році вони збільшилися на 2184509 тис. грн, у 2022 зросли на 2972 тис. грн. В коштах юридичних осіб переважають поточні рахунки, у 2020 році 3499147 тис. грн (82%), у 2021 році збільшилися до 4812226 тис. грн (74,71%), а у 2022 зменшилися до 4648647 тис. грн (72,14%). Строкові кошти, зі свого боку, збільшуються поступово - у 2021 році на 871430 тис. грн, у 2022 році ще на 166551 тис. грн.

Кошти фізичних осіб протягом досліджуваного періоду мають тенденцію до збільшення. У 2021 році вони зросли на 216050 тис. грн, у 2022 році збільшилися на 153937 тис. грн. В коштах фізичних осіб аналогічно переважають поточні рахунки (54,38-63,73%). Строкові кошти мають хвилеподібну динаміку,

у 2021 вони збільшилися на 90673 тис. грн, але у 2022 році зменшилися на 176918 тис. грн.

Крім загального аналізу активів та зобов'язань банку, фінансово-економічна характеристика банку передбачає оцінку фінансового стану та економічної діяльності банку, включаючи його ліквідність, стабільність, прибутковість та ефективність управління активами та пасивами. Аналізуючи фінансову та економічну діяльність банку, можна визначити рівень ризиковості його діяльності. Це важливо для регуляторів, які зобов'язані забезпечити стабільність фінансової системи. Інвестори, акціонери та кредитори можуть використовувати фінансовий аналіз для прийняття рішень про інвестування, купівлю акцій чи надання кредитів банку. Банки використовують фінансово-економічний аналіз, щоб виявити сильні та слабкі сторони своєї діяльності та ужити заходи для підвищення ефективності управління. Для клієнтів цей аналіз допомагає підтвердити стабільність та надійність банку, що сприяє підвищенню його репутації. Тож фінансово-економічна характеристика банку є важливим інструментом для багатьох зацікавлених сторін, який допомагає зрозуміти його фінансовий стан та ефективність діяльності.

В першу чергу проведемо аналіз ліквідності банківської діяльності (табл. Б.3 додатку Б) за допомогою методу коефіцієнтів (рис. 2.3).

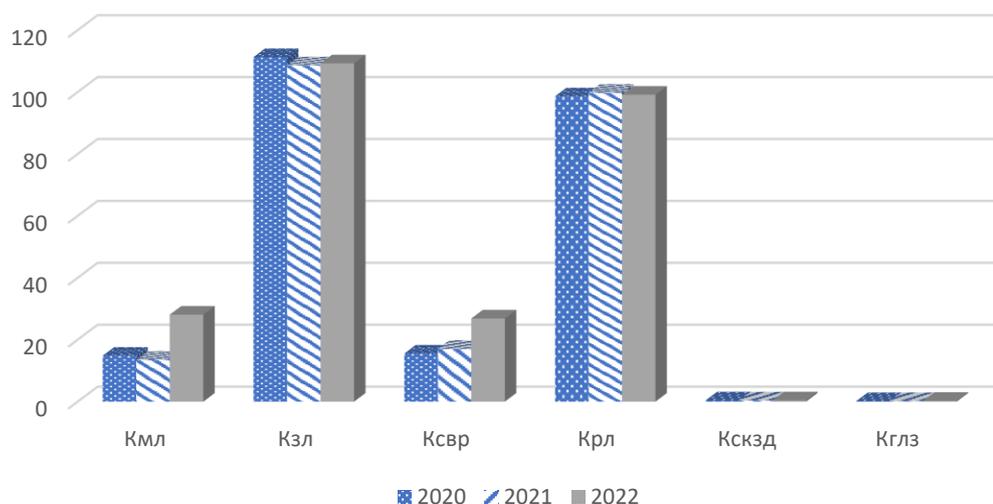

Рис. 2.3. Динаміка основних показників ліквідності ПАТ «МТБ БАНК» за 2020-2022 роки.

Коефіцієнт миттєвої ліквідності встановлюється для контролю за здатністю банку вчасно виконувати свої грошові зобов'язання шляхом використання високоліквідних активів, таких як кошти в касі та на кореспондентських рахунках. Коефіцієнт досягає рекомендованого значення лише у 2022 році 28%, що є позитивним сигналом для всіх зацікавлених сторін, включаючи клієнтів, інвесторів, регуляторів та акціонерів.

Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів дає уявлення про те, наскільки готовий банк реагувати на потреби своїх клієнтів та події на фінансовому ринку. Коефіцієнт є більшим за 100 %, що є позитивним знаком. Високе значення коефіцієнта свідчить про те, що банк має достатньо ліквідних активів для забезпечення потреб клієнтів у грошових коштах, навіть у разі негативних змін на ринку.

Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів є важливим показником в оцінці ліквідності та фінансової стабільності банку. Цей показник відображає співвідношення між сумою кредитів, які були надані клієнтам, та загальною сумою залучених депозитів, які банк використовує для фінансування своєї діяльності. Показник знаходиться на рівні 0,44 що може вказувати на ризик нестачі ліквідності та потребу у додатковому фінансуванні для забезпечення діяльності банку.

Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань є важливим показником в оцінці ліквідності банку та його здатності виконувати фінансові зобов'язання в найближчому майбутньому. Цей показник визначає, наскільки зобов'язання банку забезпечені ліквідними активами. Показник протягом 2020-2022 років збільшився на 0,10. Низьке значення цього показника може свідчити про ризик недостатньої ліквідності та ускладнення виконання фінансових зобов'язань банку.

Діяльність банку відображає позитивні результати у забезпеченні своєчасного виконання грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів. Коефіцієнт миттєвої ліквідності у 2022 році становив 28%, що є позитивним сигналом. Крім того, відношення високоліквідних активів до

робочих активів перевищує 100%, що свідчить про готовність банку реагувати на потреби клієнтів та на зміни на фінансовому ринку.

Проте, коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів є негативним, становлячи 0,44. Це вказує на ризик нестачі ліквідності та потребу у додатковому фінансуванні для забезпечення діяльності банку. Крім того, коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань, який зріс на 0,10 протягом 2020-2022 років, є на низькому рівні. Це може вказувати на ризик недостатньої ліквідності та ускладнення виконання фінансових зобов'язань банку.

Отже, хоча банк демонструє деякі позитивні показники щодо ліквідності, існують певні питання, які вимагають уваги та можуть потребувати коригувань у стратегії фінансування та управління ризиками.

Важливу роль в оцінці фінансового стану банку відіграє аналіз фінансової стійкості за методом коефіцієнтів (табл. Б. 4 додатку Б).

Коефіцієнт надійності є одним з головних показників, який використовується щоб оцінювати фінансову стійкість та надійність банку. Цей показник вказує на здатність банку витримувати фінансові втрати та ризики без порушення своєї діяльності або здатність відновитися після втрат. Коефіцієнт надійності зменшується. У 2020 році показник дорівнював 0,11 (11%), у 2021 та 2022 роках він становив 0,09 (9%). Проте значення коефіцієнта за весь досліджуваний період перевищують рекомендовані (5%), тобто банк можна вважати надійним. Таким чином, банк має достатню забезпеченість власним капіталом, тобто він тримається того рівня, за якого не залежить від стихій у залученні вільних коштів грошового ринку, бо має вдосталь своїх, дешевших, які можна спрямовувати у дохідні активи.

Коефіцієнт фінансового важеля є важливим фінансовим показником, який використовується для оцінки фінансової стійкості та здатності банку витримувати ризики. Коефіцієнт фінансового важеля має хвилеподібну динаміку. У 2020 році становив 8,86, у 2021 році становив 11,59, а у 2022 році становив 10,78, тобто розрахункові дані показують, що при максимально

допустимому співвідношенні 1:20 коефіцієнт не перевищував граничної межі. Це свідчить про стабільну активність банку щодо залучення вільних коштів.

Помітні також позитивні аспекти фінансової стійкості банку через покращення захищеності власного капіталу вкладенням у свої власні капіталізовані активи – основні засоби і нематеріальні активи, адже відповідний коефіцієнт збільшився з 0,24 у 2020 році до 0,32 у 2024 році, що є позитивним явищем.

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів у 2020-2021 рр. залишається стабільним на рівні 0,10 (10%), а у 2022 році становив 0,08 (8%), що свідчить про погіршення спроможності банку зі свого власного капіталу формувати активи, і є негативним. Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом має від’ємні значення, що свідчить про неможливість покриття дохідних активів власним капіталом. Коефіцієнт мультиплікатора капіталу має хвилеподібну динаміку. У 2020 році становив 13,35, у 2021 році становив 19,51, а у 2022 році становив 16,93. Показники за 2021-2022 роки мають дуже високе значення, що не відповідає рекомендованим (12-15 разів). З цього слідує, що банку потрібно зменшувати та убезпечувати свій власний капітал від зовнішніх чинників та обставин фінансової кризи.

Відповідно до проведеного аналізу фінансової стійкості банку маємо тенденцію до низького захисту власним капіталом дохідних активів та захисту самого власного капіталу, що є ознакою ненадійного, нестійкого й передкризового стану. Банку потрібно збільшувати свій власний капітал, щоб впевненіше та ефективніше розраховуватись зі своїми зобов’язаннями.

Проведемо аналіз ділової активності в активах та пасивах ПАТ «МТБ-Банк» за коефіцієнтним методом (табл. Б.5 додатку Б). Динаміка коефіцієнтів ділової активності пасивів банку висвітлена на рис. 2.4.

Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів є стабільним і перебуває на рівні 0,90-0,92. Якщо клієнти менше використовують кредити або залучені кошти на розміщення в банку, це може бути ознакою того, що попит на позики в банку збільшується. Це може відбуватися через збільшення

економічної активності або через інші фактори, такі як зміни в інтересах за кредитами або вкладками.

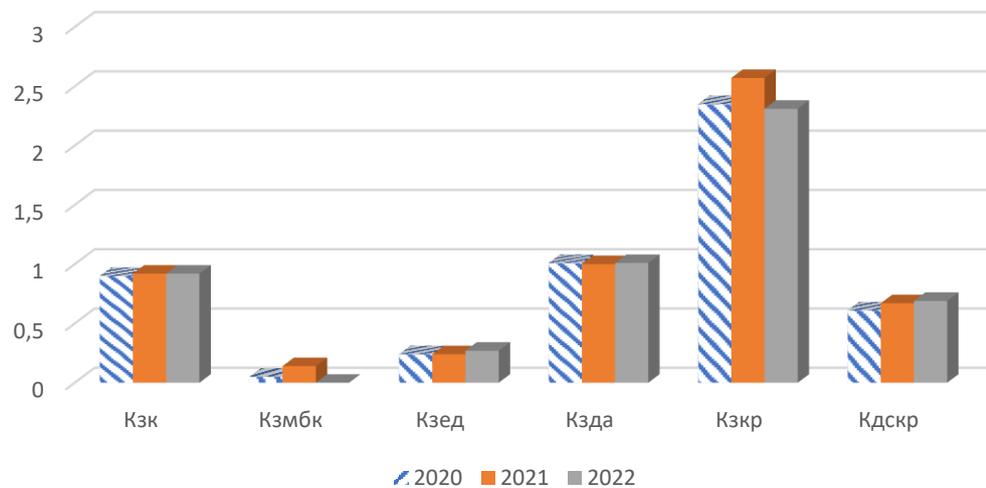

Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнтів ділової активності пасивів ПАТ «МТБ БАНК» у 2020-2022 рр.

Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів має хвилеподібну динаміку. У 2020 році становив 0,05, у 2021 році становив 0,14, а у 2022 році становив 0. Це спричинено відсутністю міжбанківських кредитів.

Банк може вирішити змінити стратегію фінансування, звертаючи увагу на інші джерела коштів, такі як власні ресурси, випуск цінних паперів або отримання депозитів від клієнтів. Зниження коефіцієнта може бути реакцією на зміни на ринку міжбанківських кредитів, такі як зміна процентних ставок або доступності кредитування. Якщо банк вважає, що умови кредитування стали не вигідними, він може зменшити свою активність у цьому напрямку. Зниження коефіцієнта активності може також вказувати на фінансові проблеми у банку, які можуть виникнути через неплатоспроможність, нестабільність або інші проблеми з кредитуванням або управлінням ризиками. Банк може прийняти рішення про зміну стратегії або фокусу своєї діяльності, що може призвести до зменшення активності у міжбанківському кредитуванні.

Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів є важливим показником, що використовується для вимірювання ефективності банківської

діяльності у залученні коштів від клієнтів у вигляді строкових депозитів. Цей показник дозволяє оцінити, наскільки ефективно банк повертає строкові депозити як джерело фінансування. Протягом періоду коефіцієнт збільшився на 0,03 у 2022 році. Збільшення значення коефіцієнта може свідчити про те, що банк успішно повертає кошти клієнтів у вигляді строкових депозитів, що може бути важливим для забезпечення фінансової стабільності та ліквідності.

Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи дозволяє оцінити, наскільки ефективно банк використовує залучені кошти для генерації прибутку. Коефіцієнт є стабільним і знаходиться на рівні 1.

Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель дозволяє визначити, наскільки ефективно банк використовує залучені кошти для надання кредитів, що є основною функцією банківської діяльності. Коефіцієнт має хвилеподібну динаміку у 2020 році 2,35, у 2021 році 2,57, а у 2022 знизився до 2,31. Високе значення коефіцієнта може свідчити про те, що банк успішно використовує свої ресурси для надання кредитів, що сприяє зростанню прибутковості та розвитку бізнесу.

Отже, після проведення аналізу ділової активності в пасивах ПАТ «МТБ БАНК» за коефіцієнтним методом можна зробити висновок, що банк є високоліквідним і активно використовує залучені кошти для надання кредитів, генерації прибутку і є стабільним.

Дослідимо та проведемо аналіз коефіцієнтів ділової активності в активах ПАТ «МТБ БАНК» за 2020-2022 рр. (рис. 2.5).

Коефіцієнт рівня дохідних активів має хвилеподібну динаміку, але у 2020-2021 роках має тенденцію до зростання. У 2020 році цей показник становив 0,89, у 2021 році становив 0,92, а у 2022 році 0,91. Відповідно до аналізу між початком та кінцем досліджуваного періоду має тенденцію до зниження, що може свідчити про зменшення прибутковості банку або зміни його в портфелі активів. Якщо дохід від активів банку зменшується, це може бути результатом зниження процентних ставок на кредити або інвестиції, зниження обсягів кредитування, або зростання витрат на управління активами.

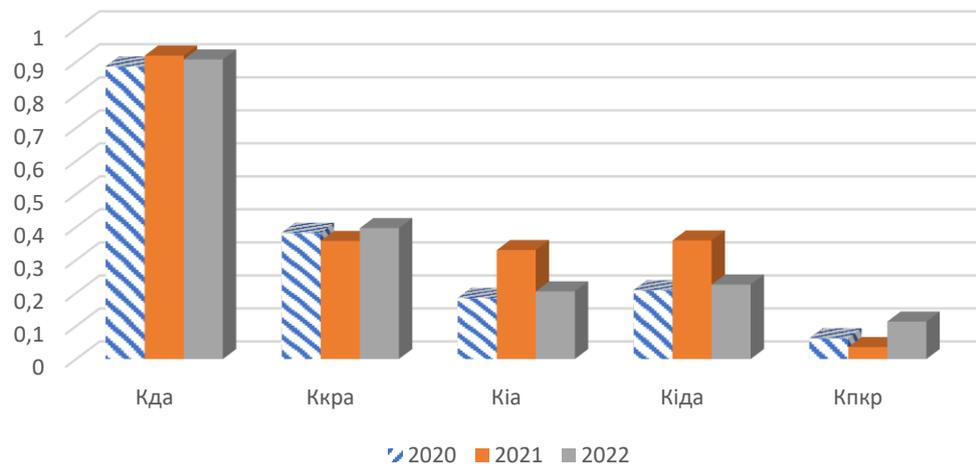

Рис. 2.5. Динаміка коефіцієнтів ділової активності активів ПАТ «МТБ БАНК» у 2020-2022 рр.

Банк може змінювати свій портфель активів, переорієнтовуючи його на менш прибуткові види активів або менше ризиковані інвестиції. Якщо витрати на управління активами зростають або стають менш ефективними, це може призвести до зменшення коефіцієнта рівня дохідних активів. Якщо витрати на фінансування (наприклад, відсоткові ставки за залучення коштів) зростають швидше, ніж доходи від активів, це також може спричинити зменшення коефіцієнта рівня дохідних активів.

Коефіцієнт кредитної активності у 2020-2022 роках має хвилеподібну динаміку. У 2020 році цей показник становив 0,38, у 2021 році зменшився до 0,36, а у 2022 році становив 0,4. Це може вказувати на збільшення споживчого попиту, достатність інвестиційних можливостей.

Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери має також хвилеподібну динаміку. У 2021 році збільшився на 0,15, а у 2022 році зменшився на 0,13, що може вказувати на те, що банк неактивно надає кредити підприємствам та приватним особам.

Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах має хвилеподібну динаміку. У 2020 році цей показник становив 0,21, у 2021 році становив 0,36, а у 2022 році становив 0,23. У порівнянні з початком досліджуваного періоду має тенденцію до спадання, що може свідчити про те, що банк може обирати інвестувати в

дохідні активи з метою підвищенню ризику портфеля. Спадання коефіцієнта інвестицій у дохідних активах також може бути реакцією на грошову політику центрального банку. В будь-якому випадку, зростання коефіцієнта інвестицій у дохідних активах в банку варто аналізувати в контексті загальної стратегії управління активами, ринкових умов та цілей банку.

Коефіцієнт проблемних кредитів має хвилеподібну динаміку. У 2020 році становив 0,06, у 2021 році становив 0,04, а у 2022 році становив 0,11. Це свідчить про те, що банк неефективно управляє ризиками, пов'язаними з кредитами. Збільшення коефіцієнта проблемних кредитів може вказувати на те, що банк видає кредити менш обережно та невдало вибирає клієнтів, що зменшує ризики неповернення кредитів. Збільшення проблемних кредитів може вказувати на погіршення економічної ситуації в країні, що робить боргові зобов'язання боржників більш прийнятними та забезпечує їхню спроможність виконувати фінансові зобов'язання..

У будь-якому випадку, збільшення коефіцієнта проблемних кредитів у банку вважається негативним явищем й підвищує його ризики.

Отже, проаналізувавши всі наведені показники можна зробити висновок, що фінансовий стан банку в 2022 році є нестабільним. Це спричинено зменшенням активів та пасивів банку, що вказує на роботу в умовах спаду економіки або погіршення умов на фінансових ринках. Банк є середньоліквідним через низьке значення коефіцієнта ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів та коефіцієнта генеральної ліквідності зобов'язань. Також банк є нестійким через низький захист власним капіталом дохідних активів та сам захист власного капіталу, що є ненадійним, нестійким передкризовим явищем. Збільшення проблемних кредитів та зменшення коефіцієнтів ділової активності у 2022 році є негативним явищем. Аналіз ділової активності в активах та пасивах також відобразив негативну динаміку у 2022 році.

2.2. Коефіцієнтний аналіз ефективності діяльності ПАТ «МТБ БАНК»

Питання ефективності діяльності банків є критично важливим для економіки в цілому і для клієнтів окремих банків зокрема. Висока ефективність банків має значний вплив на економічну активність банків у макро- і мікроекономічних умовах. Один з ключових показників ефективності банку - це його прибуток. Рівень окупності прибутком статутного і загального капіталу, активів (у тому числі дохідних), а також витрат банку характеризує їх рентабельність.

Ефективний розвиток і надійність банківської системи в умовах сучасної економіки в значній мірі залежать від того, наскільки добре в банках організована аналітична робота. Це дозволяє реалізовувати реальні і всебічні оцінки досягнутих фінансових результатів, виявляти їх сильні та слабкі сторони, а також визначати конкретні шляхи вирішення виникаючих проблем.

Розглянемо динаміку доходів та витрат ПАТ «МТБ БАНК» за допомогою аналітичної таблиці Б.6 (Додаток Б). Структура доходів банку відображена на рис. 2.6.

Рис. 2.6. Структура доходів ПАТ «МТБ БАНК» у 2020-2022 роках

Найбільшу частину доходів займають процентні доходи. Протягом періоду вони збільшуються в 2021 році на 285858 тис. грн, в 2022 році на 237273 тис.грн. Збільшення обсягу депозитів може свідчити про більшу кількість коштів, які банк може використовувати для кредитування або інвестування, що збільшує процентний дохід.

Комісійний дохід має аналогічну динаміку до зростання в 2021 році на 160428 тис. грн, в 2022 році 128653 тис.грн. Зростання доходу від комісій може бути результатом впровадження нових продуктів і послуг, які приваблюють клієнтів та задовольняють їхні фінансові потреби або банк міг переглянути та збільшити комісійні тарифи за свої послуги, що призвело до зростання доходів від комісій.

Торгівельний дохід збільшився в 2021 році на 29,86% у 2022 різко зріс на 252,19% Це може означати, що банк ефективно управляє своїм інвестиційним портфелем, досягаючи високої дохідності від інвестицій у різні фінансові активи. Більший торговий дохід також може бути результатом збільшення кількості клієнтів, які використовують торгові послуги банку, такі як брокерські послуги, торгові рахунки та інші інвестиційні продукти.

Можна прийти до висновку, що значне зростання доходів банків може бути пояснене значним зменшенням обсягів кредитування та зниженням кількості неплатежів за кредитним зобов'язаннями клієнтів.

Збільшення надійності банку значною мірою залежить від різноманітності структури його доходів. Рекомендується банкам розширювати спектр платних послуг для клієнтів, таких як брокерські, довірчі послуги, консультаційна підтримка та інші. Це дозволяє генерувати дохід від надання послуг і значно підвищує прибуток банку. Проте стійка тенденція до значного зростання таких доходів може свідчити про погіршення управління активними операціями банку або несприятливі умови на кредитному ринку.

Принцип функціонування банку передбачає економічну самостійність і самофінансування, що означає необхідність забезпечення перевищення доходів над витратами.

Протягом трьох років, з 2020 по 2022 рік, банківські витрати зросли рівномірно. Зокрема, витрати на процентні виплати збільшилися на 93,205 тисяч гривень у 2021 році і на 352,149 тисяч гривень у 2022 році. Також значний вплив на зростання загальних резервів мало збільшення відрахувань до резервів, які

зросли на 236.8% у 2022 році. З початку поточного року спостерігаються значні зміни у цих тенденціях.

Комісійні витрати також збільшилися на 54437 тис.грн. грн в 2021 році та на 69925 тис. грн. в 2022 році. Загальні адміністративні витрати мають хвилеподібну динаміку в 2021 році вони зросли на 128 488 тис грн в 2021 році, але зменшилися на 55587 тис. грн в 2022 році, що є позитивною тенденцією.

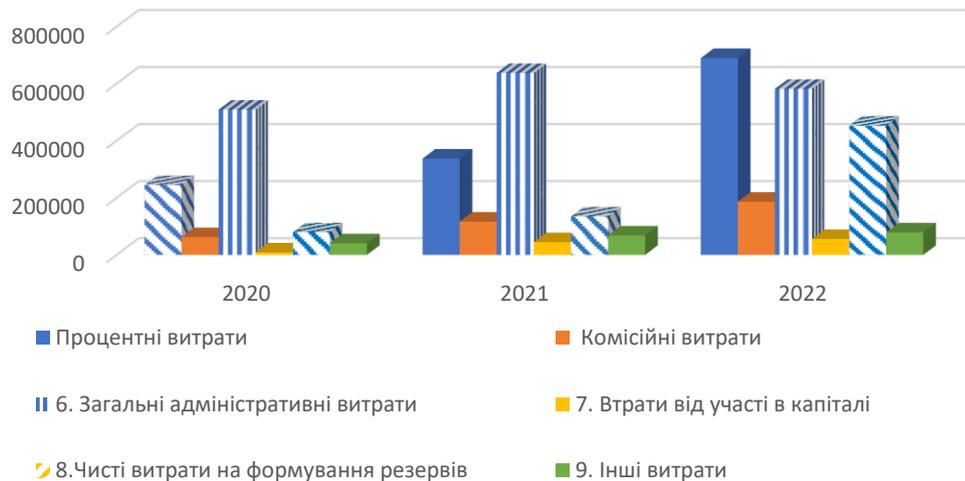

Рис. 2.7. Динаміка витрат ПАТ «МТБ БАНК» у 2020-2022 роках

У 2022 році спостерігалось значне зниження прибутку до оподаткування комерційного банку на 76.94% порівняно з попереднім роком. Це зменшення супроводжувалося зростанням його складових за основними напрямками діяльності.

Аналіз прибутку свідчить про те, що основним джерелом прибутку для банку є чистий процентний дохід, тобто вкладення в активи є ефективними, а приріст прибутку досягнуто саме за рахунок ефективного управління активами і пасивами. Чистий процентний дохід банку в 2021 році збільшився на 52,24 %, але зменшився на 20,46%. Чистий комісійний дохід банку має тенденцію до збільшення в 2021 році на 136899 тис. грн та на 9349 тис. грн в 2022 році

Чистий прибуток банку збільшився в 2021 на 57735 тис. грн., але зменшився на 77,26 % та на 2022 рік склав 118937 тис. грн.

У сучасних умовах часто витрати зростають незалежно від рівня господарської фінансової діяльності банку, особливо під впливом загальної економічної ситуації в державі. Це призводить до того, що низький рівень прибутку, який часто спостерігається, не відображає реальну оцінку окупності. Отже, для визначення ефективності управління банком необхідно враховувати не лише прибуток, але й загальний дохід.

За цим принципом була сформована система основних алгоритмізованих показників, що детально характеризують ефективність управління банком (табл. Б.7 додатку Б), здійснено їх розрахунок для аналізу досягнутого рівня і тенденції в часі.

Аналізуючи загальний рівень рентабельності за доходом, можна зробити висновок, що структура доходів, яка склалася, не достатня для зростання прибутку й відображає неефективність наданих послуг і здійснюваних банківських операцій. Розмір балансового прибутку на 1 грн доходу досягав рівня 9 коп. в 2020 р., 10 коп. за 2021 рік і 2 коп. за 2022 р.

Коефіцієнт окупності витрат доходами зменшився з 1,13 в 2020 до 1,02 в 2022 році. Він вказує, наскільки швидко або наскільки ефективно витрати компенсуються доходами. Високий коефіцієнт окупності витрат доходами свідчить про те, що витрати є відносно низькі порівняно з доходами, що може свідчити про ефективність банківської діяльності. Але зниження його вказує на те, що банк використовує свої ресурси менш ефективно, що призводить до зниження ефективності операційної діяльності. Це може бути результатом поганого управління, недостатньої продуктивності або неефективних бізнес-процесів.

Чиста процентна маржа, яка складалася на рівнях 6,12% в 2020 році, 5,38% в 2021 році і 3,86% в 2022 році, відображає не лише дохідність активів банку від різниці в процентних ставках, але й відображає, наскільки ефективно банк контролює дохідні активи та економічно вигідні ресурси. Ця різниця є ключовим джерелом для забезпечення ліквідності та виступає в ролі компенсації за ризики, пов'язані з кредитними, інвестиційними та лізинговими операціями. Збільшення

процентної маржі процентної маржі зменшує ризики банківських операцій і водночас збільшує ефективність управління.

Чистий спред, що перебував на рівні 14,32% за 2020 рік, 20,41 % за 2021 р. і 18,96 % за 2022 р., показує не тільки збільшення рівня доходності від процентних операцій, а й характеризує, яка різниця склалася між ціною придбання ресурсів і ціною від розміщення їх в активи (переважно в кредитний портфель). Збільшення в 2022 в порівнянні з 2020 свідчить про поліпшення якості кредитного портфеля банку або на підвищення ефективності управління ризиками. Якщо загальний рівень процентних ставок у економіці зростає, банк може підвищити відсоткові ставки за кредитами без значного збільшення відсоткових ставок за депозитами. Це також може призвести до збільшення чистого спреду. Якщо банк може знизити витрати на приваблення коштів (наприклад, через зниження ставок за депозитами або залучення більш дешевого джерела фінансування), при цьому підтримуючи відсоткові ставки за кредитами на попередньому рівні, це також може призвести до збільшення чистого спреду. Вдосконалення процесів, покращення управління ризиками та оптимізація фінансових операцій можуть також призвести до збільшення чистого спреду, не змінюючи відсоткових ставок для клієнтів.

Мертва точка прибутковості банку, яка визначає мінімальну доходну маржу необхідну для покриття всіх витрат і досягнення прибутку, скоротилася з 8 копійок на гривню робочих активів у 2020 році до 6 копійок у 2022 році. Як видно з табл. Б.7 додатку Б, це сталося завдяки значному зростанню непроцентних доходів з 450493 тис. грн до 953007 тис. грн, і збільшенням неробочих активів з 1007548 до 1106186 тис. грн, тоді як непроцентні витрати зросли значно з 699452 до 1355777 тис. грн, (104,32%). що свідчить про погіршення фінансової стійкості банку і вказувати на ризики для його стабільності та ліквідності. Інша можлива причина зниження мертвої точки прибутковості - зростання витрат банку. Це може бути пов'язано зі збільшенням витрат на операційну діяльність, адміністративні витрати або витрати на реалізацію стратегічних проектів. Зниження мертвої точки прибутковості в

цьому випадку вказує на те, що банку потрібно зростання доходів, щоб виправдати ці додаткові витрати і забезпечити прибутковість. Зниження мертвої точки прибутковості може також бути наслідком змін у ринкових умовах, таких як зменшення процентних ставок, зростання конкуренції або зміни в клієнтському попиті. Це може вимагати від банку адаптації своїх стратегій та продуктів для збільшення доходів і підтримки мертвої точки прибутковості на прийнятному рівні. З тих самих позицій враховуючи рівень досягнутої рентабельності за чистим прибутком і оцінюється ефективність управління банком.

Рентабельність за чистим прибутком, передусім дохідних активів, яка характеризує рівень окупності ним, за три роки знизилася з 1,92 % за результатами 2020 р. до 0,33 % за результатами 2022 р.

Одним із факторів зниження рентабельності дохідних активів є високе зростання їх середньорічного обсягу з 5022136 тис грн до 10463648 тис грн, або в 2 рази, тоді як чистий прибуток зменшився майже в 3 рази (рис 2.2) . Значне зростання дохідних активів — позитивне явище і свідчить про перспективність їх менеджменту на зростання чистого прибутку в наступні періоди.

Рентабельність загального капіталу, характеризує діяльність банку з погляду ефективності управління щодо розміщення активів, тобто можливості приносити дохід. За період вона скоротилася 1,82 % до 0,30%

Рентабельність загального капіталу відображає ефективність управління діяльністю банку з точки зору розміщення активів і здатність генерувати доходи. За період вона скоротилася з 15,21% в 2020 до 5,51% в 2022 році що свідчить про неефективне управління капіталом та погану генерації прибутку.

Рентабельність діяльності банку за витратами є ключовим показником, який узагальнює його фінансову діяльність, оскільки вона відображає співвідношення доходів і витрат, що формують як балансовий, так і чистий прибуток. Усі інші показники рентабельності є похідними і можуть бути обчислені лише на основі доходів і витрат, які відображаються у прибутку.

Дані з таблиці 2.2 показують, що банк останні роки працює нестабільно, з рентабельності 10,24% у 2020 році вона знизилася до 1,74% у наступному періоді, що свідчить про негативну тенденцію.

Зниження ефективності роботи банку може вимагати прийняття високого ризику для забезпечення бажаного рівня прибутковості капіталу. Це може включати збільшення відношення активів до капіталу, щоб забезпечити високу прибутковість капіталу через максимально можливе використання боргових зобов'язань.

Таким чином, навіть банк з низькою рентабельністю активів може досягти високого рівня прибутковості капіталу за рахунок оптимального використання фінансових ресурсів і контролю за ризиками.

Як було зазначено у першому розділі дослідження, ефективність банку переважно оцінюється за допомогою таких показників, як прибутковість капіталу (ROE) і прибутковість активів (ROA), а його ризиковість характеризується мультиплікатором капіталу (МК). Зв'язок між прибутком і ризиком описується моделлю (2.1):

$$ROE = ROA \times МК. \quad (2.1)$$

Вона свідчить про зв'язок між прибутком та джерелами формування банківських ресурсів, зокрема на співвідношення між власними та залученими коштами. Іншими словами, чим вищий прибуток, тим більш ризикованою повинна бути структура банківського балансу за однакових умов.

Проводячи глибокий аналіз, можна розкласти прибутковість активів (ROA) на показник чистої маржі прибутку (NPM) і коефіцієнт використання активів (EA або ROE), що виражено у залежності: (2.2):

$$ROA = NPM \times EA. \quad (2.2)$$

Чиста маржа прибутку визначається за формулою (2.3):

$$NPM = ЧД/ВД \quad (2.3)$$

Модель залежності між прибутком і ризиком має вигляд (2.4):

$$ROE = NPM \times EA \times МК. \quad (2.4)$$

де ЧП – чистий прибуток банку;

ВД – валовий дохід банку.

У свою чергу, коефіцієнт дохідності активів розраховується за формулою (2.5):

$$EA = ВД/Ас \quad (2.5)$$

де Ас – сумарні активи банку.

Модель залежності між прибутком і ризиком має вигляд (2.6):

$$ROE = NPM \times EA \times МК \quad (2.6)$$

Аналіз фінансових показників ПАТ «МТБ Банк» наведений у таблиці-2.3.

Таблиця 2.3

Ключові показники ефективності ПАТ «МТБ Банк» за 2020-2022 роки

Показники %	2020	2021	2022	Відхилення 2021/2020	Відхилення 2022/2021
ROE	0,12	0,17	0,04	0,05	-0,13
ROE до резервів	0,24	0,35	0,54	0,11	0,19
ROA	0,014	0,02	0,003	0	-0,01
ROA до резервів	0,03	0,03	0,04	0	0,01
NIM	0,07	0,08	0,04	0,01	-0,04
CIR	0,73	0,67	0,56	-0,06	-0,11

Аналіз таблиці дозволяє зробити висновок, що зниження показника ROA на 1% свідчить про меншу ефективність управління активами банку, оскільки чистий прибуток, отриманий з одиниці активів, зменшується. ROA є ключовим показником для оцінки успішності використання активів банку для заробітку. Зменшення показника ROE на 13% вказує на зменшення чистого прибутку банку. ROE особливо важливий для акціонерів, оскільки він вказує на дохід, отриманий ними від інвестування в банк у вигляді дивідендів. Ці показники допомагають інвесторам та керівництву банку зрозуміти, як ефективно управління активами та капіталом сприяє досягненню фінансових цілей і задоволенню потреб всіх сторін, що зацікавлені в діяльності банку.

Зниження чистої маржі відсотку (NIM) свідчить про скорочення покриття витрат і ризиків банку, включаючи інфляційний ризик, а також здатність генерувати прибуток та виконувати умови угод на 4%.

Проведений аналіз основних показників ефективності діяльності ПАТ «МТБ БАНК» вказує на наявність серйозних проблем, однак оцінка показників прибутковості може стати ключовою для виходу з цієї скрутної ситуації. Наразі банк має низькі показники прибутковості, які обумовлені зменшенням рівня чистого прибутку. Щоб забезпечити стійкий ріст і відновлення фінансової стабільності, банку необхідно зосередитися на забезпеченні адекватного приросту прибутку, який відповідав би темпам зростання активів і капіталу.

2.3. Оцінка впливу факторів на ефективність діяльності ПАТ«МТБ БАНК»

Формування прибутку комерційного банку визначається впливом різних факторів, багато з яких були розглянуті раніше. Це включає доходи і витрати банку, вплив яких на прибуток і його складові є очевидним і обчислюється за методом прямого рахунку на основі адитивної факторної моделі.

Отже, доходи банку мають прямий вплив на його прибуток (збільшення доходів на певну суму призводить до збільшення прибутку на ту ж саму суму;

зменшення доходів призводить до зменшення прибутку). Витрати банку, навпаки, мають обернений вплив (збільшення витрат призводить до зменшення прибутку, а зменшення витрат - до збільшення прибутку банку).

Фактори, які впливають на формування прибутку, охоплюють не лише доходи і витрати. До важливих чинників, які визначають величину прибутку до оподаткування, входять:

- обсяг капіталу банку;
- мультиплікативний ефект капіталу;
- рівень ефективності використання активів банку;
- рентабельність доходу.

Обсяг капіталу відображається у пасиві балансу банку.

Рівень ефективності використання активів банку визначається показником дохідності активів (Да), який обчислюється як співвідношення доходів банку (Д) до сукупних активів.(А):

$$Da = D / A \quad (2.7)$$

Мультиплікатор капіталу є показником, який відображає здатність банку залучати депозити та видавати кредити, розширюючи взаємозв'язок між депозитами і позичками на кожну грошову одиницю свого капіталу. Це важливий інструмент управління структурою власного та залученого капіталу банку, допомагаючи забезпечити оптимальне співвідношення між ними. Мультиплікатор капіталу показує, наскільки ефективно банк може використовувати свій капітал для залучення додаткових фінансових ресурсів, підтримуючи при цьому стійкість та прибутковість своєї діяльності. Іншими словами, цей показник відображає, наскільки ефективно банк може залучати додаткові кошти без порушення стабільності та прибутковості своєї діяльності. Мультиплікатор капіталу (Мк) визначається як відношення сукупних активів банку до його балансового капіталу (К):

$$M_k = A / K \quad (2.8)$$

Рентабельність доходу (R_d) обчислюється відношенням прибутку до оподаткування (Π) до доходу банку:

$$R_d = \Pi / D \quad (2.9)$$

Залежність прибутку від названих факторів характеризується чотирифакторною мультиплікативною моделлю:

$$\Pi = K \times D_a \times M_k \times R_d \quad (2.10)$$

Факторний аналіз прибутку на основі даної моделі здійснюється за допомогою модифікованого методу ланцюгових підстановок і складається з таких елементів.

Загальна зміна прибутку у звітному періоді (Π):

$$\Pi = \Pi - \Pi_0, \quad (2.11)$$

де Π — прибуток звітного року;

Π_0 — прибуток минулого року.

Оцінка кількісного впливу факторів на відхилення за прибутком до оподаткування:

а) вплив зміни капіталу —

$$(K - K_0) \times D_{a0} \times M_{k0} \times R_{d0} \quad (2.12)$$

де $(K - K_0)$ — відхилення по капіталу;

$D_{a.0}$ — дохідність активів у минулому році;

$M_{k.0}$ — мультиплікатор капіталу у минулому році;

$R_{д0}$ — рентабельність доходу у минулому році;

б) вплив зміни дохідності активів —

$$K \times (D_a - D_{a0}) \times M_{к0} \times R_{д0} \quad (2.13)$$

де D_a — дохідність активів звітнього року;

в) вплив зміни мультиплікатора капіталу —

$$K \times D_a \times (M_{к} - M_{к0}) \times R_{д0} \quad (2.14)$$

де $M_{к}$ — мультиплікатор капіталу звітнього року;

г) вплив зміни рентабельності доходу —

$$K \times D_a \times M_{к} \times (R_{д} - R_{д0}) \quad (2.15)$$

де $R_{д}$ — рентабельність доходу звітнього року.

Факторний аналіз допомагає виявити параметри, які впливають на зміну прибутку банку і дозволяє регулювати його за допомогою управління цими факторами. Використовуючи інформацію про капітал, активи та фінансові результати діяльності банку, можна оцінити вплив цих факторів на зміну прибутку до оподаткування ПАТ «МТБ БАНК» (табл. 2.4).

Отже, протягом 2021 року ПАТ «МТБ БАНК» отримав прибуток у розмірі 153942 тис. грн, а в 2022 році – 35005 тис. грн. Зменшення прибутку можна пояснити нестабільною фінансовою та політичною ситуацією в країні, але банк сподівається змінити цю ситуацію. Окрім загальної ситуації в країні, існують певні фактори, які безпосередньо впливають на зміну прибутку банку. Тому далі проаналізуємо вплив кожного з визначених раніше факторів. Розрахунок впливу зміни розміру капіталу на прибуток представлено у таблиці, з якої можна зробити висновок, що зменшення прибутку банку в 2022 році сталося через зменшення капіталу на 148360 тис. грн, що призвело до зменшення прибутку банку на 71830 тис. грн.

Розрахунок впливу факторів на зміну прибутку до оподаткування ПАТ
«МТБ БАНК» за 2021-2022 роки

Показники	Умовні Позначення	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення	
				Усього	у тому числі внаслідок впливу показників:
Прибуток до оподаткування, тис. грн	П	153942	35005	-118937	Х
Дохід, тис. грн	Д	1527990	2089246	561256	Х
Сукупні активи, тис. грн	А	12389831	10749837	-1639994	Х
Балансовий капітал, тис. грн	К	984224	912394	-71830	-11234,9
Доходність активів	Да	0,12	0,19	0,07	82187,05
Мультиплікатор капіталу	Мк	12,59	11,78	-0,81	-15540,9
Рентабельність доходу	РІ	0,1	0,02	-0,08	-175482,45

Рівень ефективності використання активів у досліджуваному банку призводить до збільшення його прибутку у 2022 р. – на 82178,05 тис. грн, Це свідчить про те, що у банку недостатньо налагоджена система роботи з активами.

Мультиплікатор капіталу визначає, як банк ефективно використовує свій власний капітал для залучення депозитів і надання кредитів. Цей показник відображає співвідношення між власним капіталом банку і його здатністю залучати додаткові фінансові ресурси. Він служить важливим інструментом управління структурою капіталу, дозволяючи банку забезпечити необхідний баланс між власним капіталом і залученими коштами без порушення стійкості й доходності його діяльності. Протягом 2022 рр. даний показник мав негативний вплив на прибуток банку -15540,9 тис. грн.

Рівень рентабельності доходу визначає ефективність контролю за витратами і обчислюється як відношення чистого прибутку до операційних доходів. Таким чином, з таблиці видно, що у 2022 році прибуток ПАТ « МТБ Банк» зменшився за рахунок зміни рівня рентабельності доходу на 175482 тис. грн.

У процесі дослідження було проведено аналіз впливу різних факторів на прибуток банку та розроблено модель його формування. Основні фактори, які

визначилися як важливі, включають зміну розміру капіталу банку, рівень дохідності активів, мультиплікатор капіталу та рівень рентабельності доходу. В ході аналізу було встановлено, що зміна цих факторів впливає на прибуток банку у різні періоди.

Зокрема, виявлено, що зміна розміру капіталу, мультиплікатора капіталу та рівня рентабельності доходу має негативну тенденцію і призводить до збитку для банку. Це свідчить про неефективне управління активами та ресурсами банку. Основуючись на цих висновках, рекомендується вдосконалити або змінити стратегію управління активами у досліджуваному банку, щоб забезпечити позитивні та стабільні фінансові результати.

Наступним етапом аналізу доходів є дослідження факторів, що впливають на зміну величини отриманих доходів, і визначення можливостей для їх збільшення. Це здійснюється за допомогою факторного аналізу кожної групи і видів доходів відповідно до наведеної нижче аналітичної таблиці. (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Вихідні дані для факторного аналізу доходів ПАТ «МТБ БАНК» за 2021-2022 роки

Показник	2021 рік	2022 рік	відхилення
	тис.грн.	тис.грн.	
1. Дохідні активи, Ад	11385019	9754353	-1630666
2. Процентні доходи разом, Дп	898 996	613 108	-285888
3. Процентні доходи за кредитами	561198	477293	-83905
4. Частка процентних доходів за кредитами, Чк	62,42	77,85	15,42
5. Процентні доходи за цінними паперами	337 798	135 815	-201983
6. Частка процентних доходів за цінними паперами, Чцп	37,58	22,15	-15,42
7. Середня процентна ставка за дохідними активами, ісер	7,90	6,29	-1,61

На основі даних таблиці 2.5 визначимо вплив наступних факторів на величину процентних доходів Дп:

Зміни обсягу дохідних активів Ад:

$$Дп (Ад) = Дп0 \cdot [(Ад1 : Ад0) - 1] \quad (2.15)$$

$Dп(Ад) = 898996 * [9754353 : 11385090 - 1] = 128767,19$ тис. грн.

— у відсотках:

$Dп(Ад) : Dп0 * 100 \% = 128767,19 : 898996 * 100 \% = 14,32\%$.

Зміни структури дохідних активів Чк, Чцп:

$$Dп(Чк, Чцп) = (Dп0 * Чк1 + Dп0 * Чцп1) : 100 - Dп0 \quad (2.16)$$

$Dп(Чк, Чцп) = (561198 * 77,85 + 337798 * 22,15) : 100 - 898996 = -381669,12$

тис.грн

— у відсотках:

$Dп(Чк, Чцп) : Dп0 * 100 \% = -381669,12 : 898996 * 100 \% = -42,46\%$.

Зміни середньої відсоткової ставки за видами дохідних активів ісер:

$$Dп(ісер) = (Dп1 - Dп0) - Dп(Ад) - Dп(Чк, Чцп) \quad (2.17)$$

$Dп(ісер) = -285888 - 128767,19 - (-381669,12) = -32986,07$ тис. грн;

— у відсотках:

$Dп(ісер) : Dп0 * 100 \% = -32986,07 : 898996 * 100 \% = -3,67\%$.

Аналізуючи проведені розрахунки, можна зробити висновок, що зменшення дохідних активів на 1630666 тис. грн призвело до збільшення доходу комерційного банку на 128767,19 тис. грн, що становить зростання на 14,32% порівняно з попереднім періодом.

Зменшення середньої процентної ставки за дохідними активами з 7,89% до 6,28% призвело до зменшення банківського доходу на 32986,07 тис. грн, або на 3,67%.

Головною причиною зниження процентного доходу стали негативні зміни у структурі доходних активів, які призвели до скорочення доходу банку на 381669,12 тис. грн, або на 42,46% у порівнянні з попереднім періодом. Зменшення частки портфеля цінних паперів у загальній структурі доходних

активів з 37,5% до 22,15% пояснюється високим рівнем ризику можливих втрат від банківських операцій на ринку цінних паперів.

Метод аналізу процентних доходів включає виявлення та оцінку факторів, які впливають на їх обсяг, та можливість визначення міри впливу кожного з них. Отже, зростання процентних доходів залежить від:

- збільшення середніх залишків за статтями дохідних активів $F(A_{сер})$;
- збільшення середніх залишків за статтями дохідних активів $F(A_{сер})$;
- збільшення середнього рівня процентної ставки за дохідними активами $F(i_{сер})$.

Вплив першого фактора визначається за формулою:

$$F(A_{сер}) = (A_{сер1} - A_{сер0}) \times i_{сер0}, \quad (2.18)$$

де — $A_{сер1}$ середні залишки за дохідними активами у періоді, що аналізується (звітному), — $A_{сер0}$ середні залишки за дохідними активами в базовому або попередньому періоді, $i_{сер0}$, — середній рівень процентної ставки у базовому періоді.

Вплив другого фактора визначається за формулою:

$$F(A_{сер}) = A_{сер1} - (i_{сер1} - i_{сер0}), \quad (2.19)$$

де — $i_{сер1}$ середній рівень процентної ставки, яку отримує банк у звітному періоді, $i_{сер0}$ — середній рівень процентної ставки у попередньому періоді, $A_{сер1}$ — середні залишки за дохідними активами у звітному періоді.

Отже, вплив обох факторів на зміну процентного доходу розраховується так:

$$F(Дп) = F(A_{сер}) + F(i_{сер}). \quad (2.20)$$

Аналіз впливу факторів на зміну величини отриманих банком процентних доходів здійснюється за допомогою аналітичної таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Факторний аналіз процентних доходів ПАТ «МТБ-БАНК»
за 2021-2022 роки

Показник	2021 рік	2022 рік	Відхилення		
	тис.грн.	тис.грн.	Усього	У тому числі за рахунок зміни факторів	
				суми активів	процентної ставки
1. Середня величина дохідних активів Асер, тис. грн	9450468	10569686	1119218	95374,4	-
2. Середня ставка за дохідними активами ісер, (% : 100)	0,08	0,06	-0,02	-	-211394
3. Процентні доходи Дп, тис.грн	898 996	613 108	-285888	95374,4	-211394

Дані таблиці показують, що комерційний банк зменшив процентні доходи на -285888 тис. грн (5,2 %) за рахунок зростання величини дохідних активів шляхом їх диверсифікації на 1119218 тис. грн . Позитивна зміна першого фактора зумовила збільшення процентних доходів на 95374,4 тис. грн:

$$F(\text{Асер}) = (10569686 - 9450468) \times 0,08 = 95374,4 \text{ тис.грн}$$

Негативна зміна другого фактора — процентної ставки на два процентні пункти — призвела до зменшення процентних доходів банку на 211393,72 тис. грн , тобто

$$F(\text{ісер}) = 10569686 \times (0,06 - 0,08) = - 211393,72 \text{ тис.грн.}$$

Отже, банк використав можливості для розширення розміщення коштів у дохідні активи, однак зміни загального рівня процентної ставки на грошовому ринку та структура кредитного портфеля, спрямовані на "дешеві" або менш ризиковані кредити, негативно позначилися на обсягу отриманого процентного доходу. Для розроблення пропозицій щодо збільшення доходу і прийняття управлінських рішень про використання резервів потрібно детально вивчити причини зміни процентної ставки з урахуванням економічної ситуації в країні та стратегії управління активами комерційного банку.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

3.1. Пріоритетні напрями формування стратегії забезпечення ефективності діяльності банку

У сучасних умовах швидких змін та високої конкуренції на фінансовому ринку, питання забезпечення ефективності діяльності банків стає особливо актуальним. Ефективне управління банком не тільки підвищує його конкурентоспроможність, але й сприяє стійкості фінансової системи загалом.

Стратегія забезпечення ефективності діяльності банку передбачає визначення цілей і заходів, спрямованих на ефективну роботу банківської установи. Це досягається через координацію та раціональне використання ресурсів, а також вибір найбільш ефективних методів і способів їх застосування.

Розробка такої стратегії є складним процесом через численні обставини. По-перше, обрані напрями функціонування банку мають базуватися на результатах ретельного перспективного аналізу та прогнозування зовнішніх тенденцій, включаючи стан макроекономічного середовища, ринок банківських послуг і його сегменти, а також державне регулювання та особливості оподаткування. По-друге, внутрішні умови, такі як обсяги та структура ресурсної бази, цілі розвитку та відносна дохідність різних активів з урахуванням ліквідності та ризику, ускладнюють процес формування стратегії через їх ймовірнісний характер

На нашу думку, варто детальніше зупинитися на аналізі визначення основних напрямів зниження витрат банку та виборі найбільш прибуткових напрямів його кредитної діяльності.

Існує декілька програм щодо скорочення витрат банків. Дані програми розроблялися зарубіжними і вітчизняними науковцями (табл. 3.1)

Ефективне скорочення витрат ПАТ «МТБ БАНК» слід здійснити за такими

напрямами: витрати на персонал, витрати на оренду, витрати на маркетинг і рекламу та господарські витрати. Оптимізація витрат банку відбувається за рахунок централізації деяких функцій, аутсорсинг, автоматизація деяких процесів, оптимізація бізнес-процесів.

Таблиця 3.1

Практичні аспекти скорочення витрат комерційного банку

Категорія	Потенціал зниження	Приклади
Витрати на оренду	5-15%	Оптимізація умов оренди Зменшення орендованих площ.
Витрати на маркетинг і рекламу	5-15%	Перегляд політик і процедур, пов'язаних з цією категорією витрат. Підвищення ефективності використання та контролю за результативністю маркетингових і рекламних заходів.
Господарські витрати	15-20%	Збільшення прозорості у процесах відбору постачальників та укладанні контрактів. Розробка єдиної системи стандартів і норм витрат.
Централізація функцій	10-20%	Централізація деяких функцій обслуговування, таких як оцінка кредитних ризиків та робота call-центру, на рівні головного офісу для використання ефекту масштабу. Центри обслуговування можуть бути розміщені в регіонах з меншою вартістю нерухомості і праці.
Аутсорсинг	До 10%	Аутсорсинг бізнес-процесів - це передача виконання певних функцій третій стороні, для якої ця діяльність є основною і здійснюється за менші витрати (наприклад, пошук і навчання персоналу, інкасація, автослужба, прибирання приміщень). Стратегічне партнерство з постачальниками послуг - установлення довгострокових та взаємовигідних відносин з контрагентами, спрямованих на досягнення спільних цілей та підвищення конкурентоспроможності обох сторін.
Автоматизація	15-25%	Оптимізація системи обліку витрат, пов'язаних з відрядженнями та представницькою діяльністю. Оптимізація процесу видачі та оплати рахунків з автоматичною авторизацією та відстеженням термінів заборгованості перед кредиторами.
Зміна/оптимізація бізнес-процесів	20-30%	Аналіз та виправлення обмежень у виконанні бізнес-процесів.

Отже, існує кілька напрямків підвищення ефективності банківської діяльності: зростання доходів банку, зниження витрат, зменшення ризиків, пов'язаних з виконанням банківських обов'язків. Хоча одночасне досягнення цих цілей на практиці майже неможливе, вони є стратегічними напрямами для підвищення економічної ефективності банку. Тому банк повинен обирати

пріоритетні операції та види діяльності, які сприятимуть його розвитку, враховуючи визначені цілі.

Тож банку можна запропонувати наступні шляхи підвищення прибутковості як основного фактору ефективності його діяльності:

- банк повинен ретельно оцінити ризики і розробити негайні практичні рішення, спрямовані на використання ризикових операцій або впровадження заходів, що знижують можливість збитків від певних операцій. Для захисту від кредитного ризику можна використовувати диверсифікацію позик, постійний контроль за станом позичальників, встановлення лімітів, резервування та сек'юритизацію активів;

- зниження загальних витрат. Це може бути досягнуто за рахунок залучення дешевих ресурсів, таких як вклади до запитання, а також за рахунок оптимізації витрат на утримання апарату управління;

- зміна питомої ваги доходних активів в сукупних активах, для чого необхідно звести "непрацюючі" активи до мінімуму, проте у межах, що забезпечують ліквідність банку;

- збільшення групи активів, які приносять процентний дохід. Банк повинен активно залучати нових позичальників, аналізуючи їх фінансовий стан, та розвивати кредитний потенціал шляхом збільшення залучених ресурсів. Це можливо завдяки ефективній маркетинговій і процентній політиці.

Рушійною силою економічного розвитку країни виступають банківські установи, які відіграють ключову роль в формуванні сталого розвитку України. Таким чином постає завдання в підвищенні ефективності діяльності банку шляхом вдосконалення системних установок, підвищення кінцевих позитивних результатів діяльності, розробці нових методів досягнення поставлених цілей, а також сприяння усуненню негативних проявів, які виникають в економіці країни, до таких проявів можна віднести пандемію COVID – 19 та війна. В період кризових явищ банківські системи стають чутливими до зовнішніх і внутрішніх чинників, які виникають у зв'язку з новими затвердженими законами, обмеженнями.

Банківська діяльність займає одне з ключових місць в економіці країни, то потрібно знайти більше варіантів підвищення ефективності банку. Можна запропонувати два ключові напрями покращення ефективності банківської установи (табл. 3.2):

- перший напрям - вдосконалення ІТ технологій і техніки.
- другий напрям є підвищення рівня якості людського потенціалу

Таблиця 3.2

Напрями підвищення ефективності діяльності банку

1.Вдосконалення ІТ технологій та техніки	2.Підвищення кваліфікації фахівців
Вдосконалення програмного забезпечення	Саморозвиток персоналу банку
Модернізації техніки фінансової установи	Обмін досвідом між банками
Покращення системи управління ризиками	Мотивування персоналу

Розглянемо детальніше кожен з них.

Перший напрямок передбачає вдосконалення ІТ технологій та технічного забезпечення. У сучасних умовах жодна установа не обходиться без їх використання у своїй діяльності. Оскільки майбутнє залежить від нових технологій, важливо постійно вдосконалювати технологічну базу, щоб підвищити ефективність і конкурентоспроможність банку. Це допоможе уникнути зниження позицій у банківських рейтингах, що може призвести до банкрутства. Одним із прикладів є створення онлайн платформи для навчальних курсів.

До основних пропозицій щодо вдосконалення ІТ технологій та техніки відносяться: вдосконалення програмного забезпечення, покращення системи управління ризиками та модернізація техніки банківської установи.

Вдосконалення програмного забезпечення є ключовим у банківському секторі, оскільки охоплює всі процеси в банківській організації. Це підкреслює важливість інновацій для технологічного розвитку банку та оптимізації системи обслуговування клієнтів. Оптимізація окремих функцій банку сприяє зменшенню затрат часу на їх виконання, підвищуючи загальну ефективність діяльності.

Покращення системи управління ризиками є важливим для кожної установи, оскільки ризики виникають на кожному етапі діяльності та можуть призводити до масштабних проблем. Тому необхідно розробляти системи управління ризиками для мінімізації негативних наслідків та забезпечення швидкої реакції на їх виникнення. Наразі банківська установа стикається з ризиком війни, що впливає на всі сфери діяльності країни та створює нові умови для роботи банківського сектору. Це свідчить про готовність банків до різних варіантів розвитку подій і забезпечення клієнтів банківськими продуктами та послугами.

Вдосконалення системи кібербезпеки банку повинно проводитися постійно, оскільки ризик кібератак є постійним. Необхідно розробляти способи надійного захисту персональних даних клієнтів.

Оптимізація кредитних програм повинна сприяти зменшенню ризиків у період пандемії, воєнних дій та післявоєнного відновлення, а також вдосконалення системи кібербезпеки банку.

Модернізація технічного забезпечення банку включає вдосконалення існуючого обладнання або розробку нових моделей для покращення технічної бази. Це необхідно, оскільки технічні засоби з часом зазнають фізичного і морального зносу, що збільшує амортизаційні витрати. Зокрема, модернізація банкоматів та розширення їх мережі передбачає заміну застарілих пристроїв на нові з покращеним функціоналом і розміщення їх у додаткових місцях міста. Для забезпечення безперебійного обслуговування клієнтів важливо підтримувати справність банкоматів, своєчасно поповнювати їх готівкою і проводити технічні перевірки та інкасацію

Друга складова - підвищення кваліфікації фахівців банківських установ - передбачає розвиток теоретичних і практичних навичок працівників з метою вдосконалення їхньої діяльності. Здійснюється шляхом організації курсів в офлайн чи онлайн режимі для персоналу, які працюють у відносно безпечних умовах та передбачає підбір фахівців з відповідних галузей і напрямків, які застосовуються в банківській сфері.

Обмін досвідом між банківськими структурами є вигідним для обох сторін, оскільки передбачає передачу знань і досвіду від працівників однієї установи іншій. Це сприяє розвитку людського фактора. Відрядження працівників за кордон для отримання нових знань інтегрує банк у міжнародний простір та дозволяє застосовувати отриманий досвід у своїй установі. З урахуванням героїчної боротьби українців під час війни, працівники банків можуть ділитися своїм досвідом роботи в екстремальних умовах з іншими країнами.

Мотивація персоналу, згідно з дослідженнями, які проводили науковці у сфері розгляду впливу людського фактора на загальні показники результативності компанії, підприємства чи банку можна сказати, що допоміжним фактором, яким можна стимулювати розвиток людського потенціалу в діяльності банку виступає метод мотивації персоналу, який відіграє ключову роль в підвищенні ефективності банківської установи. В умовах війни мотивація персоналу є дуже важливою, оскільки присутній негативний чинник, який впливає на емоційний стан працівників, тому потрібно створювати умови, які будуть сприяти піднесенню емоційного стану співробітників і підвищувати їхнє прагнення краще виконувати поставлені завдання.

Саморозвиток співробітників залежить від умов, які створює банк для їхнього розвитку. ПАТ «МТБ БАНК» формує свій імідж, піклуючись не лише про потреби клієнтів, а й про потреби персоналу. Керівництво повинно приділяти значну увагу рівню кваліфікації персоналу, визначати потребу в її підвищенні, а також переводити продуктивних працівників на вищі посади. Якщо працівник демонструє низьку результативність, необхідно шукати оптимальні рішення для обох сторін. Важливо контролювати час, який працівник перебуває на одній посаді, оскільки понад 5 років на одному місці може негативно впливати на його роботу і результативність банку. Зміна умов сприяє новим можливостям і розвитку, але все залежить від мети, яку ставить перед собою керівництво. Якщо необхідно, щоб працівники виконували лише один напрямок роботи, зміна умов може бути недоцільною.

Запровадження інноваційних технологій у банківському секторі стало необхідним для збереження конкурентоспроможності і відповідності сучасним стандартам. Сучасний банківський бізнес в значній мірі змінився завдяки технологічним інноваціям, і фінансові установи повинні адаптуватися до цих змін, щоб залишатися відповідними в умовах ринкової конкуренції і задовольняти потреби клієнтів. Впровадження сучасних технологій, які відзначаються високою швидкістю, ефективністю і безпекою, дозволяє банкам підвищити їх конкурентоспроможність і забезпечити краще обслуговування клієнтів.

Основні напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу банківської установи включають:

- Партнерство - розгляд можливостей співпраці з іншими фінансовими установами або злиття з метою розширення ринкової присутності та збільшення ресурсів.
- Управління резервами - це процес раціонального розподілу капіталу та резервів для забезпечення стабільності банку і відповідності регуляторним вимогам.
- Стрес-тестування - проведення постійних тестів для оцінки впливу різних економічних сценаріїв на фінансовий стан банку.
- Внутрішні інновації – сприяння ідеям та інноваціям в середині банку, щоб підвищити продуктивність та вдосконалити його послуги .

Основні шляхи підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу включають:

- Збільшення обсягу наданих послуг завдяки впровадженню новітніх технологій.
- Підвищення продуктивності праці для зменшення матеріальних витрат та забезпечення безпечної діяльності.
- Вдосконалення засобів праці шляхом повної заміни або модернізації обладнання та використання новітніх технологій.
- Вдосконалення процесів управління.

Ці підходи допоможуть оптимізувати використання своїх ресурсів та забезпечити стійкість та конкурентоспроможність на ринку.

Також одним з ключових шляхів підвищення ефективності використання ресурсів банківської установи є підвищення кваліфікації працівників, постійне проведення навчання. Оскільки персонал відіграє ключову роль в діяльності банку, то при підборі кадрів слід звертати увагу на такі якості:

- здатність до адаптації, вміння користуватися інноваціями, професійна мобільність, дисциплінованість і вмотивованість;
- вміння раціонально використовувати ресурси, вдосконалення нормування і вдосконалення організації постачання;
- впровадження прогресивних та безвідходних технологій;
- раціональність організації каналів збуту.

Також розширення клієнтської бази є ключовим аспектом збільшення прибутковості банків. Для досягнення цієї мети банки розробляють бізнес-стратегії, спрямовані на конкретні групи клієнтів.(табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Бізнес-стратегія роботи з клієнтами

Корпоративні клієнти	<ul style="list-style-type: none"> - посилення впливу банку і збільшення частки прибутку на ринку банківських послуг - оптимізація для досягнення високого прибутку - Забезпечення високоякісного, оперативного і комплексного обслуговування корпоративних клієнтів через мережу банківських відділень, включаючи стандартні підходи. - створення систем комплексного обслуговування у поєднанні з індивідуальним підходом
Середній і малий бізнес	<ul style="list-style-type: none"> - залучення нових клієнтів - надання широкого спектру стандартних високоякісних послуг на всіх рівнях банку
Фізичні особи	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення частки банку на ринку депозитів фізичних банківської системи України - участь в державних програмах недержавного пенсійного забезпечення, виплат пенсій і грошової допомоги
Фінансові інститути	<ul style="list-style-type: none"> - побудова внутрішньої організаційної і функціональної моделі відповідно до міжнародних стандартів для інтеграції в європейську банківську систему - збереження ринкової позиції банку

Джерело: розроблено автором

Для успішного управління прибутком банку необхідно створити комплексну систему, яка включає шість ключових елементів: чітку мету, основні принципи та завдання, ефективний механізм реалізації стратегії, адекватне організаційне забезпечення, методи аналізу прибутковості та систематичний контроль виконання плану. В цьому процесі велике значення мають управлінські методи, що включають планування, аналіз, організацію та контроль.

Врахування впливу нестабільного фінансового становища країни на банки є ключовим аспектом. Тому важливо вивчати досвід провідних економістів і банкірів з інших країн для того, щоб забезпечити захист доходів банків від політичного впливу.

При формуванні стратегії досягнення прибутку в банку важливо розглядати прибуток як результат активних дій, а не просто як пасивний дохід. Прибуток, який досягається завдяки ініціативі, інноваціям, готовності приймати ризики, раціональному використанню ресурсів та доленосній політиці щодо заборгованості, свідчить про стійкість стратегічних характеристик банку протягом тривалого періоду.

З часом, зміни основних характеристик банку, такі як покращення якості чи зниження інтенсивності інвестицій, призводять до нових результатів діяльності, які збігаються зі звичайною нормою для нової комбінації факторів. Якщо фактичні результати діяльності банку відхиляються від прогнозу, заснованого на законах ринку, вони з часом повертаються до своєї звичайної норми.

Отже, найкраща стратегія — це та, яка стабільно приносить позитивні результати. Ефективне управління прибутком банку включає застосування стратегічного підходу, що передбачає активні дії, інновації, і стратегію, яка зможе забезпечити банку стабільні та позитивні результати в умовах ринкових змін.

3.2. Перспективи підвищення ефективності діяльності банку в умовах цифровізації

Підвищення ефективності діяльності українських банків зумовлено тим, що вони стають безпосередніми учасниками глобального банківського ринку, якому характерне всебічне оцифрування банківських операцій у віртуальному просторі. Отже, українським банкам необхідно розробляти, впроваджувати та активно використовувати інноваційні технології банківського бізнесу, що базуються на загальній цифровізації банківських операцій.

Аналіз наукової літератури показав, що сучасне розуміння ефективності банку вийшло за рамки простого вимірювання економічних показників, таких як співвідношення обсягу виробництва і витрат. Тепер важливою є також взаємодія банку з зовнішнім середовищем, такі як адаптивність і конкурентоспроможність. У сучасних умовах ефективність банку визначається його здатністю ефективно функціонувати і розвиватися як єдина система, а не лише досягнення максимального результату при мінімальних витратах.

Цифрова економіка, яка відіграє важливу роль у розвитку країн в умовах третьої хвилі глобалізації, акцентує увагу економічних суб'єктів на інформації та знаннях. Як зазначає Г. Карчева [25], цифрова економіка – це віртуальне середовище, яке доповнює реальність, переплітаючись із традиційною економікою. Товари і послуги традиційної економіки, надані за допомогою цифрових технологій, створюють основні продукти цифрової економіки.

Цифровізація кожного банку буде індивідуальною за підходами і часом, але трансформація необхідна. Головне для керівників банків – усвідомлення доцільності цифровізації та актуальності заходів з активного впровадження нових технологій.

Еволюцію цифрового банкінгу в частині проникнення в систему фінансової активності клієнтів доречно представити трьома етапами, які відображено на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Етапи імплементації цифровізації у діяльність банку

Джерело: [57].

Спочатку з'явилися цифрові канали управління банківськими рахунками, такі як інтернет-банкінг та мобільний банкінг. З розвитком цифрових технологій з'явилися цифрові продукти, наприклад, оформлення кредиту без паперових документів. Наступним етапом став «цифровий мозок» або «big data», де системи аналізують фінансову інформацію клієнтів для створення моделей взаємодії та керування фінансовою поведінкою клієнтів.

«Big data» відповідне програмне забезпечення яке настановує клієнта на певні фінансові рішення, керує його фінансовою поведінкою з метою забезпечення реалізації всіх його фінансових проблем.

Для успішного розвитку цифровізації банківського сектору важливо зосередитись на наступних компонентах:

1) формування ефективної системи віддаленої ідентифікації і захисту персональних даних це провадження надійної "м'якої інфраструктури", яка забезпечить безпеку та конфіденційність інформації клієнтів;

2) відповідне цифрове законодавство, яке включає визначення цифрових прав громадян, принципів цифровізації, усунення законодавчих та інституційних

бар'єрів, а також стимулювання цифровізації банківської сфери через відповідні податкові та регуляторні інструменти;

3) впровадження ефективної цифрової інфраструктури, яка буде забезпечувати нову якість та покриття широкопasmовим Інтернетом території України;

4) захист інтелектуальної власності та розвиток висококваліфікованого людського капіталу, що відповідає вимогам нових технологій і володіє специфічними навичками та компетенціями для успішного переходу у цифровий простір.;

Фінтех-компанія Galileo провела дослідження, за результатами яких було виявлено, що 65% споживачів використовують традиційні банки для своїх основних банківських рахунків, тоді як JD Power повідомляє, що станом на 2022 рік 27% переважно використовують онлайн-банки. Однак із 65%, які використовують переважно традиційні банки, 77% респондентів відзначили, що вони зберігають частину своїх коштів деінде[40].

Цифрова трансформація у банків має відбуватися якнайшвидше. На сьогоднішній день банки мають лише два варіанти: використовувати фінтех-компанії для здійснення цифрової трансформації або самостійно перетворюватися на необанки. Згідно з дослідженням Bank Roadmap 2020 українських банків, яке провела Українська асоціація фінтех та інноваційних компаній, необанки показали більшу успішність у цифровому просторі порівняно з традиційними банками.

Потрібно виділити такі основні етапи, в ході яких проходить цифровізація в банківському секторі (табл. 3.4).

Міжнародний досвід показує, що, хоча рівень довіри до традиційних банків залишається стабільно високим, значна частина клієнтів все більше звертається до послуг необанків та фінтех-рішень. Тому цифрова трансформація традиційних банків та їхніх сервісів стає важливою можливістю для закріплення своїх позицій у цифровому світі.

Таблиця 3.4

Етапи цифровізації банківського сектор

Етапи	Основний зміст	Переваги
1.	Поява Digital-каналів, таких як мережі банкоматів, мобільного банку, чат-ботів, які сприяють побудові нової екосистеми, в центрі якої виявляється користувач.	Така система дозволяє банку та клієнтам взаємодіяти в будь-який час і через будь-який зручний канал зв'язку.
2	Розробка Digital-продуктів: безконтактні платежі, віртуальні платежі, BigData.	Наявність передових технологій дозволяє створювати продукти E2E, які призначені для цілодобового задоволення фінансових потреб споживача.
3	Впровадження повного циклу інформаційного обслуговування.	Цей крок дозволяє не лише покращити традиційні продукти, а й сприяє виникненню принципово нової моделі бізнесу, що дозволяє інтегрувати банк в глобальний інтернет-простір.
4	Створенням «цифрового мозку» (Digital Brain), який спрямований на автоматизацію вивчення даних у всіх сегментах економіки з метою аудиту	Дозволяє організаціям мати більш повне уявлення про їхні можливості в конкретній галузі.
5	Виникнення «цифровий ДНК».	Така система передбачає наявність нових напрямів розвитку і, відповідно, введення нових стратегічних рішень на будь-якому етапі існування банку.

У сучасних умовах більшість банків в Україні активно переходять до цифрових трансформацій і впроваджують інновації у свої основні бізнес-моделі та ключові напрями обслуговування клієнтів. В Україні з 2016 по 2023 роки PaySpace Magazine Awards щорічно організовує конкурс серед учасників українського ринку e-commerce і FinTech. У табл. 3.5 представлено рейтинг банків, що займаються інноваційною діяльністю і отримали призові місця за певними номінаціями.

ПАТ «МТБ БАНК» активно впроваджує інновації для підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Ось кілька ключових інновацій та технологічних рішень, які були впроваджені:

1. Хмарні технології: ПАТ «МТБ БАНК» застосовує хмарні рішення для підвищення стійкості та швидкості обслуговування клієнтів. Використання

хмарних платформ дозволяє забезпечити безперервність бізнес-процесів та захист даних клієнтів (MTB Bank).

Таблиця 3.5

**Рейтинг інноваційних банків України
за результатами PaySpace Magazine Awards 2019 року**

Різновид номінацій, місце банку за рейтингом, назва цифрового ресурсу			
<p>Найкращий кредитний банківський продукт для фізичних осіб</p> <p>1 місце — картка «Універсальна»</p> <p>2 місце — monobank Universal Bank</p> <p>3 місце — А-Банк</p>	<p>Найкраще рішення для прийому платежів оффлайн</p> <p>1 місце — додаток «Термінал» від ПриватБанк</p> <p>2 місце — NovaPay</p> <p>3 місце — city24</p>	<p>Найкращий банк-еквайєр</p> <p>1 місце — ПриватБанк</p> <p>2 місце — АТ «Ощадбанк»</p> <p>3 місце — УКРГАЗБАНК</p>	<p>Найкращий банк для ФОП</p> <p>1 місце — ПриватБанк</p> <p>2 місце — monobank Universal Bank</p> <p>3 місце — ПУМБ</p>
<p>Найкращий кредитний продукт для бізнесу</p> <p>1 місце — АТ «Ощадбанк»</p> <p>2 місце — ПУМБ</p> <p>3 місце — ПриватБанк</p>	<p>Найкращий партнер бізнесу з прийому платежів онлайн</p> <p>1 місце — LiqPay, ПриватБанк</p> <p>2 місце — Portmone.com</p> <p>3 місце — Fondy</p>	<p>Найкращий сервіс онлайн-ідентифікації у банках</p> <p>1 місце — monobank Universal Bank</p> <p>2 місце — ПриватБанк</p> <p>3 місце — Sense Bank</p>	<p>Найкращий цифровий банк</p> <p>1 місце — monobank Universal Bank</p> <p>2 місце — Приват24, ПриватБанк</p> <p>3 місце — АБанк24</p>

Джерело: [5]

2. MTB Office та електронний документообіг: банк розробив та впровадив систему електронного документообігу MTB Office, яка дозволяє клієнтам оформляти банківські продукти та послуги онлайн, що значно спрощує взаємодію між банком та клієнтами (MTB Bank).

3. Інтернет-банкінг для бізнесу: система «MTB Business» пропонує широкий спектр послуг для бізнес-клієнтів, включаючи дистанційне керування рахунками та платежами. Це рішення полегшує управління фінансами для підприємців та компаній.

4. Інтеграція з міжнародними платіжними системами: банк активно працює над розширенням співпраці з міжнародними платіжними системами, що дозволяє клієнтам здійснювати швидкі та безпечні міжнародні перекази та інші фінансові операції.

5. Контактні та безконтактні платіжні рішення: ПАТ «МТБ БАНК» впроваджує технології для проведення як контактних, так і безконтактних платежів, включаючи підтримку Apple Pay, Google Pay та інших мобільних платіжних рішень. Це дозволяє клієнтам здійснювати платежі швидко та безпечно за допомогою своїх смартфонів або смартгодинників.

Ці інновації підкреслюють прагнення «МТБ БАНКУ» до постійного вдосконалення своїх послуг та впровадження новітніх технологій для забезпечення найкращого обслуговування своїх клієнтів.

Початок повномасштабної війни став викликом для кожного бізнесу в Україні, зокрема для банків, серед яких і ПАТ «МТБ БАНК». Основним завданням банку стало забезпечення безперебійної роботи і підтримки всіх клієнтів, незалежно від їхнього статусу — від пенсіонерів до великих компаній. Майже всі співробітники залишилися в Україні і працювали над двома основними завданнями: збереження активів, особливо грошей клієнтів, які зберігалися на рахунках, та забезпечення ліквідності банку.

В умовах цифрової економіки важливо накопичувати статистичну інформацію про інновації в банках та їхні постефекти. Це дозволяє обґрунтувати зв'язок між рівнем інноваційності банку та його ефективністю. Розвиток фінансових технологій підвищує ефективність та конкурентоспроможність банків. У табл. 3.6 представлено вплив окремих видів фінансових технологій на ефективність банку, а також переваги та недоліки окремих інноваційних технологій.

Використання технології блокчейн у банківській сфері підвищує безпеку і прозорість фінансових операцій. Блокчейн, як розподілена база даних, робить транзакції видимими і перевіреними для всіх учасників мережі, що запобігає фінансовим маніпуляціям. Транзакції можна здійснювати без посередників, знижуючи витрати і ризики. Інформація в блокчейні зберігається надійно і незмінно, що допомагає уникнути втрати даних і фальсифікацій.

Базові види фінансових технологій у забезпеченні ефективності банку

Найменування фінансової технології	Функціональне призначення	Канал впливу на ефективність	Переваги	Недоліки
Штучний інтелект	Моделювання алгоритмів банківського обслуговування, створення інтерфейсів із взаємодією клієнтами	Персоналізація банківських продуктів і послуг	Швидка обробка і виявлення клієнтських запитів	Мінімізація живого спілкування співробітників банку з клієнтом
Блокчейн	Децентралізовані онлайн-сервіси	Підвищення надійності і захищеності банківських операцій	Прискорення процесів при взаємодії контрагентів	Відсутність нормативно-правового регулювання
Мобільні технології	Використання віддаленого доступу до банківських продуктів і послуг	Підвищення доступності банківського сервісу	Посилення персоналізації банківських продуктів	Доцільність освоєння клієнтами сучасних мобільних технологій

Джерело: [57].

Мобільні технології роблять банківські послуги доступнішими, знижуючи витрати на фізичні відділення. Клієнти можуть здійснювати операції і перевіряти рахунки через мобільні додатки у будь-який час і з будь-якого місця. Це дозволяє банкам скоротити витрати на оренду, утримання персоналу та інфраструктуру, а також швидше впроваджувати зміни у цифрових послугах, краще реагуючи на потреби клієнтів. Мобільні додатки збирають дані про поведінку клієнтів, що дозволяє пропонувати персоналізовані послуги.

Відкритий банкінг поєднує банки, треті сторони та постачальників технологій, створюючи мережі передачі даних. Це дозволяє знижувати витрати на утримання штату, але може призводити до технічних збоїв та хакерських атак.

Інтернет речей (IoT) допомагає скоротити витрати на обслуговування, зменшити час очікування клієнтів та оптимізувати використання банкоматів. Кібербезпека стає важливим аспектом, оскільки банки зберігають конфіденційні дані клієнтів. Інвестиції у кібербезпеку, розробка стратегій захисту та навчання

співробітників допомагають запобігати шахрайським операціям і втраті довіри клієнтів.

Хмарні технології дозволяють розміщувати інфраструктуру в хмарі, організовувати віддалені канали зв'язку з банком, надавати додаткові послуги та забезпечувати додатковий захист даних. Голосова біометрія забезпечує додатковий захист облікових записів та скорочує час розмови з операторами.

ПАТ «МТБ-БАНК» є одним з лідерів в Україні, який здійснив стовідсоткову міграцію на «хмару». Це суттєвий крок вперед. Восени 2022 року МТБ Банк оформив дорогий страховий поліс згідно якого в установи з'явилася «цифрова копія», яка повністю здатна працювати саме так, як і фізичний оригінал – всі дані зберігаються на «хмарі» AZURE. Тобто навіть фізичне пошкодження серверів не зупинить роботу банку.

Azure – хмарна платформа компанії Microsoft. Azure реалізує хмарні моделі платформи як сервісу (PaaS) та інфраструктури як сервісу (IaaS). Можливе використання як сторонніх, так і сервісів Microsoft як модель програмного забезпечення як сервісу (SaaS). Працездатність платформи Azure забезпечує глобальна мережа розподілених дата-центрів Microsoft. З погляду фізичної безпеки дата-центрів застосовується багаторівневий підхід. Авторизація здійснюється на рівні периметра об'єкта, зовнішнього периметра будівлі, усередині будівлі та на поверхах дата-центру, що дозволяє виключити несанкціонований фізичний доступ до хмарних даних Azure.

Використання інноваційних підходів у банківській сфері сприяє ефективнішому використанню ресурсів, підвищенню конкурентоспроможності, зниженню витрат, залученню найкращих фахівців, підвищенню безпеки та збільшенню впливу на ринок.

Історичний досвід розвитку банківської діяльності свідчить про те, що через високу ризикованість банківська діяльність повинна бути під постійним державним контролем. Якщо окремі операції не регламентуються жорстко, їх стрімкий розвиток може призвести до економічного зростання в

короткостроковому періоді, але згодом викликати кризи як у банківській системі, так і в більш масштабних економічних системах.

Фінансові технології базуються на розвитку інформаційних технологій, які дозволяють автоматично збирати, систематизувати та обробляти великі масиви даних, а також легко об'єднувати людей зі спільними інтересами через мережі та платформи.

Сьогодні майбутнє цифрового банкінгу неможливе без використання цифрових валют. Сьогодні як центральні, так і приватні банки активно розробляють і впроваджують цифрові валюти. Цифрова валюта представляє собою форму грошових коштів, доступну для обміну в інтернеті, з властивостями, подібними фізичним валютам, але без можливості фактичного володіння нею. Прикладами є Amazon Coins, Libra (Diem), Facebook Credit та Nintendo Points .

Розвиток фінансових технологій сприяє формуванню фінансових екосистем, які об'єднують всіх учасників фінансового ринку за допомогою цифрових технологій. Однак, такі екосистеми будуть успішно розвиватися тільки за умови, що банки стануть їх основою. Впровадження фінансових технологій у банківську діяльність та їх регулювання дозволить перетворити інновації на повноцінні банківські продукти і послуги, які сприятимуть зростанню реального капіталу.

Банки вже практикують створення фінансових супермаркетів, де клієнти можуть отримати широкий спектр продуктів і послуг, не лише банківських, але й пропозицій від партнерських компаній. Це виявилось вигідним як для клієнтів, так і для банків та їх партнерів. Фінансова екосистема йде далі цього концепту, об'єднуючи на одній ІТ-платформі численні послуги від різних провайдерів, що дозволяє клієнтам отримувати всі необхідні послуги в одному місці. Ключова тенденція розвитку екосистем полягає в активній боротьбі за клієнтів і розширенні спектру наданих продуктів та сервісів. У центрі будь-якої екосистеми завжди стоїть клієнт.

В Україні ще багато незайнятих ніш для банківського бізнесу та технологій, які ще не реалізували свій повний потенціал. Враховуючи це, можна прогнозувати швидкий прорив у кількох напрямках і сегментах банківської сфери

Наприклад впровадження пластикових карток PREPAID: у поєднанні з електронними грошима, цей напрям є дуже перспективним для банків, які працюють з поколінням Y. У США такі картки є дуже швидким платіжним інструментом. Вони легко інтегруються з торговельними мережами, зазнають широкого масштабування і працюють за спрощеною системою ідентифікації фізичної особи.

Нове покоління партнерських проектів і програм лояльності: в останні 10 років в США набирають популярності програми випуску платіжних карток за принципом co-brand, наприклад, спільна картка MasterCard і PayPal.

Розробка і впровадження системи дистанційного відділення: це включає комплексне обслуговування клієнтів з інтеграцією системи цифрового підпису.

Комплексна пропозиція для підприємців: ця пропозиція може зайняти нішу послуг для малого та середнього бізнесу через розробку інтернет-банкінгу і мобільного банкінгу за системою "єдиного вікна" з подальшою інтеграцією у систему дистанційного відділення.

Розробка та впровадження Mobile Wallet для Android і iOS: Інтеграція технологій BPS і NFC є необхідною, щоб банки не були випереджені фінтех-компаніями та гігантами мобільного зв'язку. Перший банк, який запровадить справжній мобільний "гаманець", захопить значну частину масового роздрібного сегмента.

Отже, напрямки підвищення ефективності діяльності українських банків, які активно використовують цифрові технології, можуть бути такі:

- 1) Переведення у віртуальний простір банківських операцій, яке дозволить значно зменшити або повністю усунути необхідність у паперовому документообігу.

2) Віртуалізація банківських сервісів для обслуговування малого та середнього бізнесу: цей забезпечить зручніший доступ до банківських послуг для підприємців, зменшуючи витрати часу та ресурсів на фізичні відвідування банківських відділень.

3) Застосування чат-ботів і впровадження голосового асистента зорієнтовані на аналіз задоволеності клієнтів та покращення якості обслуговування.

4) Створення автоматизованої маркетингової платформи, що спрямоване на оптимізацію маркетингових кампаній та зростання клієнтської бази.

ВИСНОВКИ

Проблема підвищення ефективності діяльності актуальна для багатьох українських банків, особливо під час криз, коли багато банків показують негативні фінансові результати. У цьому дослідженні було визначено сутність таких понять, як «ефект», «ефективність» та «економічна ефективність». Ефективність діяльності комерційного банку визначається як здатність задовольняти потреби клієнтів та самого банку при наявності системи управління, що побудована на формуванні науково обґрунтованої стратегії діяльності банку. З економічної точки зору, ефективність банку є підсумковою характеристикою, що визначає відношення економічного ефекту до витрат ресурсів банку, і показує, наскільки продуктивно використовуються кошти акціонерів і вкладників.

Критерії оцінки ефективності діяльності банку включають як фінансові результати (дохід, прибуток), так і показники результативності (рентабельність). Важливими також є всі групи показників фінансового стану, досягнуті банком, з урахуванням їхньої ціннісної або цільової значущості як для самого банку, так і для соціально-економічного середовища його діяльності.

На рівень ефективності діяльності банківської установи впливає велика кількість факторів. Існує багато підходів до класифікації даних факторів. Загалом науковці класифікують фактори на зовнішні і внутрішні, загальні і специфічні, кількісні і якісні, суб'єктивні і об'єктивні та ін.

Процес оцінки ефективності діяльності банку включає такі етапи:

- 1) визначення основних аспектів, що враховуються при оцінці ефективності діяльності банку;

- 2) проведення аналітичної роботи, що включає визначення методологічного інструментарію та обчислення відповідних показників для оцінки рівня ефективності діяльності банку. Основними підходами, які

використовуються для здійснення оцінки ефективності діяльності банку є: коефіцієнтний, аналітичний.

3) узагальнення результатів дослідження, виявлення та аналіз факторів, що впливають на ефективність діяльності банку, застосування додаткових методів для формулювання висновків та рекомендацій.

Проведена фінансово-економічна характеристика ПАТ «МТБ БАНК» за три роки, дозволила виявити основні тенденції і проблеми розвитку банку. Так, проаналізувавши дані банку за 2020-2022 роки, було виявлено, що його діяльність в основному характеризується негативними тенденціями. Зокрема, аналіз активів та пасивів ПАТ «МТБ БАНК» свідчить про їх зменшення протягом 2021 року. Основні показники взяті нами для аналізу фінансової стійкості банку, у цілому, свідчать про погіршення його фінансової стійкості, але підтримання її на достатньому рівні. Тобто фінансова стійкість банку достатньо забезпечена його капіталом і останній може захищати установу від ймовірних ризикованих втрат на сьогодні, проте потрібно звернути увагу на можливість нарощення капіталу банку у майбутньому при подальшому зростанні дохідних та недохідних активів.

Ліквідність банку покращилася, нормативи знаходяться на високому рівні. Розрахована і розглянута система показників діяльності ПАТ «МТБ БАНК» показала, що він дотримувався у 2020-2022 роках оптимального рівня ліквідності і повністю забезпечував активами свою здатність погашати вимоги за зобов'язаннями перед клієнтами, що розмістили свої гроші в цьому банку на рахунках, а також перед кредиторами по господарській діяльності та акціонерами.

Провівши аналіз основних показників ефективності діяльності ПАТ «МТБ БАНК», можна зробити висновки, що зараз банк має фінансові проблеми, однак постійний моніторинг показників прибутковості дасть банку можливість для виходу зі скрутного становища. Показники прибутковості мають низькі показники у зв'язку зі зменшенням рівня чистого прибутку, тому банку потрібно забезпечувати приріст прибутку, адекватний темпам зростання активів і

капіталу. При дослідженні доходів можна зробити висновок, що значне збільшення доходів банків пояснюється значним скороченням обсягів кредитування та скорочення неплатежів по кредитній заборгованості клієнтів. Аналіз прибутку свідчить про те, що основним джерелом прибутку для банку є чистий процентний дохід, тобто вкладення в активи є ефективними, а приріст прибутку досягнуто саме за рахунок ефективного управління активами і пасивами. Тож показники прибутковості мають невисокі значення у зв'язку зі зменшенням рівня чистого прибутку.

Для виявлення чинників, що впливають на ефективність банківської діяльності, було здійснено аналіз впливу різних факторів на прибуток банку та розроблено модель формування прибутку. Серед основних факторів були визначені: зміна розміру капіталу, рівень доходності активів, мультиплікатор капіталу та рівень рентабельності доходів. Дослідження показало, що зміна розміру капіталу, мультиплікатор капіталу та рівень рентабельності доходів впливають на прибуток банку негативно, що свідчить про потребу вдосконалення або зміни управлінського підходу до активів в ПАТ «МТБ БАНК».

З метою збільшення ефективності діяльності банку, запропоновано наступні шляхи її підвищення:

- збільшення клієнтської бази;
- впровадження нових систем та технологій, які будуть забезпечувати нарощення ресурсного потенціалу;
- управління ризиками процентних ставок;
- проведення зваженої маркетингової та цінової політики;
- зниження рівня витрат;
- використання фінансового планування, що дозволяє спрогнозувати доходи, витрати і прибуток банку.
- підвищення якості кадрового потенціалу банку.

Також зроблено висновок, що в сучасному банкінгу стратегія розвитку неможлива без використання цифрових технологій. Ці технології допомагають

підвищувати конкурентоспроможність банківських установ, але в той же час вони приносять нові фінансові ризики, які можуть впливати на стабільність і ефективність банківської діяльності.

Отже, напрямками підвищення ефективності діяльності вітчизняних банків, що ґрунтуються на активному впровадженні цифрових технологій, можуть бути:

1) Перехід банківських операцій у віртуальний простір, що дозволить значно зменшити або повністю усунути необхідність у паперовому документообігу.

2) Віртуалізація банківських сервісів для обслуговування малого та середнього бізнесу, що забезпечить зручніший доступ до банківських послуг для підприємців, зменшуючи витрати часу та ресурсів на фізичні відвідування банківських відділень.

3) Використання чат-ботів та впровадження голосових асистентів, яке допоможе досліджувати задоволеність клієнтів якістю обслуговування, а також забезпечить оперативну підтримку та відповіді на запитання клієнтів у реальному часі.

4) Розробка автоматизованої маркетингової платформи яка підвищить ефективність маркетингових кампаній, спрямованих на збільшення клієнтської бази банків, за рахунок цілеспрямованих та персоналізованих маркетингових заходів.

5) Впровадження інноваційних технологій Big Data у банківську діяльність.

Отже, запропоновані організаційно-методичні напрями удосконалення ефективності діяльності в комерційному банку в умовах впливу зовнішніх негативних чинників дозволять побудувати адаптивний до мінливих умов ринку механізм управління комерційним банком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Abrar A., Hasan I., Kabir R. Finance-growth nexus and banking efficiency: The impact of microfinance institutions. *Journal of Economics and Business*. 2021. Vol. 114. URL: <https://ideas.repec.org/a/eee/jebusi/v114y2021ics0148619520304197.html>.
2. Baranovskyi O. I., Zherlitsyn D. M., Nechyporenko A. V., Sokyрко O. S. Econometric models of monetary policy effectiveness in Ukraine. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. Vol 3. No 30. P. 226-235. URL: https://www.researchgate.net/publication/336672434_ECONOMETRIC_MODELS_OF_MONETARY_POLICY_EFFECTIVENESS_IN_UKRAINE.
3. Demirguc-Kunt A., Huizinga H. Determinants of Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Some International Evidence. *The World Bank Economic Review*. Vol. 13, № 2. pp. 379-408. URL: https://www.researchgate.net/publication/23548943_Determinants_of_Commercial_Bank_Interest_Margins_and_Profitability_Some_International_Evidence.
4. Dinc I.S. Politicians and Banks: Political Influences on Government-Owned Banks in Emerging Markets. *Journal of Financial Economics*. 2005. №77. pp.453-479. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0304405X05000498>.
5. Ricardo, David. On the Principles of Political Economy and Taxation. John Murray, 1817. 589 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/On_the_Principles_of_Political_Economy_a.html?hl=uk&id=cUBKAAAAYAAJ&redir_esc=y/.
6. Romashko O., Zapukhliak I., Krykhivska N., Farat O., Kalynovsky A. Commercial banking performance as prerequisite for business development. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2021. № 3 (38). P. 25—34. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3494>.
7. Аванесова Н. Е. Категорія "ефективність" у системі взаємодоповнюючих понять. *Економічна стратегія і перспективи розвитку*

сфери торгівлі та послуг. 2009. Вип. 1(1). С. 307-313. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2009_1%281%29__45.

8. Адрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз. Київ : КНЕУ, 2005. 292 с.

9. Аналіз банківської діяльності: Підручник / [А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А.М.Герасимовича]. Київ: КНЕУ, 2003. 599 с.

10.Буряк А. В. Метод фінансових коефіцієнтів як інструмент оцінки ефективності діяльності українських банків. *Економічний часопис-XXI*. 2011. № 11-12. С. 61-64.

11.Владика Ю., Приступко А. Інноваційні технології в банкінгу як спосіб підвищення ефективності використання ресурсів банківської установи. *Економіка та суспільство*. 2023. №56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2979>.

12.Вовчак О., Стаднійчук Р. Інтегральне оцінювання рівня фінансової стабільності банків в системі їх фінансового оздоровлення. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. Т. 2. № 37. С. 14—23.

13.Головкова Л., Крисанова Н., Добрик Л. Підвищення ефективності діяльності банку шляхом управління витратами. *Review of transport economics and management*. 2021. № 5 (21). С. 134–142. URL: <http://pte.diit.edu.ua/article/view/241874>.

14.Данилюк Є. Визначення ефективності банківської діяльності. *Ринок цінних паперів України*. 2012. № 5/6. С. 53-57.

15.Дані наглядової статистики. Балансові звіти банків. *Офіційний сайт НБУ*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2>.

16.Диба М. Мотивація банківського персоналу та її значення для ефективної діяльності банку. *Банківська справа*. 2013. № 7. С. 13-22.

17.Еркес О., Калита О., Сундук Т. Банківська система України в умовах війни. *SCIENTIA-FRUCTUOSA*. 2022. №144(4). С. 122–133. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5890>.

18.Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України / (Г. Т. Карчева, Т. С. Смовженко, В. І. Міщенко та ін.) ; за заг. ред. д-ра екон. наук Г. Т. Карчевої. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. 276 с.

19.Забчук Г., Іващук О. Ризики банківської системи України в умовах воєнного стану. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. № 1-2. С. 50–61.

20.Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.

21.Зарічна Н. Формалізація тенденцій розвитку та фінансової стійкості банківської системи України в умовах воєнного стану. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1(48). С. 214-219. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/907>.

22. Іноземцева Є. В., Волкова В. В. Концептуальні засади удосконалення формування ресурсного потенціалу банку // *Економіка і організація управління*. 2018. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2018_4_8

23.Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Постанова Правління НБУ від 28.08.2001р. №368 (зі змінами і доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 03.06.2024).

24.Карчева Г. Т. Теоретичні та практичні аспекти управління ризиками електронного банкінгу. *Науковий вісник Полісся*. 2015. № 2 (2). С. 121—126.

25.Карчева Г. Т. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки / Г. Т. Карчева, Д. В. Огородня, В. А. Опенько // *Фінансовий простір*. 2017. № 3 (27). С. 13-21.

26.Качула С., Коткова А. Підвищення ефективності функціонування комерційного банку на фінансовому ринку шляхом мінімізації банківських ризиків. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: https://www.researchgate.net/publication/375543638_PIDVISENNA_EFEKTIVNOSTI_FUNKCIONUVANNA_KOMERCIJNOGO_BANKU_NA_FINANSOVOMU_RINKU_SLAHOM_MINIMIZACII_BANKIVSKIH_RIZIKIV

27. Кльоба Л.Г. Інноваційна політика та безпека банку. *Ефективна економіка*. 2016. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_7_28

28. Коваленко В. В., Берновська Г. А. Забезпечення ефективності діяльності банків України в умовах фінансової нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2016. № 5. С. 357—361. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/64.pdf.

29. Коваль Я.С. Банківські інновації як необхідність ефективного функціонування державного механізму // ЛОГОС. Мистецтво наукової думки. 2019. №6. URL: <https://doi.org/10.36074/2617-7064.06.00.003>

30. Ковч Т.Б. Методичні підходи до оцінювання ефективності фінансового моніторингу в комерційних банках Науковий вісник НЛТУ України. 2011. № 21.15. С. 334-343.

31. Крихівська, Н., Данилюк-Черних, І. ., Тришак, Л., Оришин, Т., & Ромашко О. Оцінювання ефективності діяльності банківських установ за методикою PRREL. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. 6(41). С. 56–65. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3494>.

32. Куценко А. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства споживчої кооперації України: монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 205 с.

33. Леонов С., Васильєва Т., Буряк А. Ефективність банківського бізнесу в Україні: стохастичний фронтірний аналіз. *Вісник Національного банку України*. 2013. № 6. С. 19-25. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/59096>.

34. Методика розрахунку пруденційних нормативів регулювання діяльності банків в Україні: Рішення Правління НБУ від 15 груд. 2017 року № 803-рш (зі змінами і доповненнями) URL: <https://ips.ligazakon.net/document/PB17196> (дата звернення: 06.06.2024).

35. Мироненко М. Ю. Напрями забезпечення ефективного процесу функціонування ресурсної бази банків. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 25. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/25_2018/36.pdf.

36. Момот О. І., Демченко А.О. Про сутність понять «ефективність» та «результативність» в економіці. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. № 3. С. 207-210.

37. Мочерний С. В. Основи підприємницької діяльності: Посібник / С. В. Мочерний, О. А. Устенко, С. І. Чеботар. К.: Академія, 2001. 280 с.

38. Науменкова С. В., Міщенко В. І., Міщенко С. В. Макроекономічні аспекти оцінювання достатності капіталу банків в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. Вип. 2. С. 4-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2017_2_3.

39. Нечипоренко А.В. Діяльність банківських установ на фінансовому ринку України. *Економічний вісник університету*. 2023. № 58. С. 46-53. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47400/1/A_Nechyporenko_EVU_58_FEU.pdf

40. Керівник Департаменту інноваційних проєктів МТБ Банку Дмитро Яковлев про важливість інновацій у фінансовій сфері, виклики, спровоковані війною та боротьбу з дропами. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/04/16/125145440/> (дата звернення: 07.05.2024).

41. Офіційний веб-сайт ПАТ «2МТБ БАНК». URL: <https://mtb.ua/> (дата звернення: 07.05.2024).

42. Пернарівський О.В. Ефективність діяльності вітчизняних банків в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку*. 2024. № 76. С. 69-74. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct76-11>.

43. Показники діяльності банків. Асоціація українських банків. URL: <http://aub.org.ua>.

44. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 13.06.2024).

45. Пшик Б. І. Актуальні проблеми рейтингового оцінювання діяльності банків в Україні. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2014. № 2. С. 149—152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2014_2_32.

46. Рац О.М. Дослідження ефективності функціонування банківських установ України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. №47. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-67>.

47. Рибак О. Шляхи підвищення прибутковості банківського сектору в умовах нестабільного зовнішнього середовища. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_1/Galay_109.htm.

48. Рибалка О. О. Удосконалення сутності поняття «ефективність банківського бізнесу» URL: <http://dspace.uabs.edu.Ua/bitstream/123456789/6716/1/Rybalka%201.pdf>.

49. Рижих М.М. Оцінка якісних макроекономічних факторів та їхній вплив на прибутковість комерційного банку. URL: http://www.nbu.gov.ua/Articles/KultNar/52_2/pdf/knp52_2_85-89.pdf

50. Фінансова звітність. Офіційний сайт ПАТ «МТБ БАНК» URL: <https://mtb.ua/FinancialReports>.

51. Родіонова Т. А., Пятков А. М. Аналіз ефективності державних, приватних і іноземних банків України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2020. Вип. 12. С. 171–185.

52. Ромашко О., Запухляк І., Крихівська Н., Фарат О., Калиновський А. Ефективність діяльності комерційних банків як передумова розвитку підприємництва. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. № 3(38). С. 25–34. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i38.237416>.

53. Сисоєнко І. А., Карлюка Д. О. Аналіз основних фінансових показників діяльності банків України. *Підприємництво та інновації*. 2022. №. 23. С.132-137. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/509>.

54. Файчук О. Практичне застосування удосконаленої методики розрахунку рівня економічної ефективності кредитування банками інноваційних проектів. *Економіст*. 2013. № 6. С. 16-18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2013_6_9.

55. Фінансові звіти ПАТ «МТБ БАНК» за 2020, 2021 та 2022 роки. URL: <https://mtb.ua/FinancialReports>.

56. Хайлук С. О. Оцінка ефективності функціонування банківського сектору як складної системи. *Економіка та держава*. 2014. № 2. С. 43–46.

57. Хуторна М., Костогриз В. Ефективність діяльності банків в умовах цифровізації. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2020. № 2 (38). С. 27–34. URL: [https://doi.org/10.18371/2221-755x2\(38\)2020219694](https://doi.org/10.18371/2221-755x2(38)2020219694).

58. Чайковський Я., Чайковська І., Чайковський Є. Ефективність діяльності банківських установ в Україні. *Світ фінансів*. 2022. № 3(72). С. 127-140. DOI: 10.35774/sf2022.03.127.

59. Чуб О. Банківські кризи: теоретичні та прикладні аспекти. *Вісник Національного банку України*. 2016. № 3. С. 22–26.

60. Шараєвський Д. В. Ефективність діяльності банківської системи як запорука сталого економічного розвитку. *Економіка та держава*. 2011. № 7. С. 83–85. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=1452&i=22>

61. Ященко О. І., Романюк О. П. Економічні та соціальні аспекти оцінки ефективності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18.6. С. 237-238.

62. Яшук Є. Методичні підходи до порівняльного аналізу ефективності діяльності банківських установ. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 4. С. 32-39. URL: <https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/8151/1.pdf>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Фінансова звітність ПАТ «МТБ БАНК» за 2020-2022 роки

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН НА 31 ГРУДНЯ 2020 РОКУ

<i>у тисячах гривень</i>	Примітки	31 грудня 2020	31 грудня 2019
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	1 121 424	767 684
Кошти в інших банках	8	124 424	93 285
Кредити та заборгованість клієнтів	9	3 242 865	2 457 031
Фінансові інвестиції за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	10	1 567 424	626 760
Фінансові інвестиції за амортизованою собівартістю	11	1 600 410	741 110
Інвестиційна нерухомість	12	233 191	287 364
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		-	-
Нематеріальні активи	13	78 608	39 510
Основні засоби	13	203 593	186 817
Активи з права користування	13	75 450	141 478
Інші фінансові активи	14	687	2 046
Інші активи	15	230 898	237 446
Усього активів		8 478 974	5 580 531
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків	16	450 000	-
Кошти клієнтів	17	6 964 972	4 559 533
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток		5 491	3 658
Відстрочені податкові зобов'язання	25	2 508	2 039
Інші фінансові зобов'язання	18	13 747	12 998
Інші зобов'язання	18	35 275	32 507
Зобов'язання з оренди		86 537	150 175
Субординований борг банку	19	60 802	50 925
Усього зобов'язань		7 619 332	4 811 835
Статутний капітал	20	635 000	635 000
Емісійні різниці		68 749	68 749
Резервні та інші фонди банку		49 098	51 517
Резерви переоцінки		7 097	12 758
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		99 698	672
Усього власного капіталу		859 642	768 696
Усього зобов'язань та власного капіталу		8 478 974	5 580 531

Підписано і завіршено до випуску від імені Правління Банку 16 квітня 2021 року

Голова Правління

Ю.О.Кралов

Головний бухгалтер

О.В.Белініна

ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШІ СУКУПНІ ДОХОДИ ЗА 2020 РІК

у тисячах гривень	Примітки	2020	2019
Процентні доходи	21	613 108	521 926
Процентні витрати	21	(244 355)	(232 692)
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)		368 753	289 234
Чисте (збільшення) зменшення резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів, коштів в інших банках	9	(78 959)	(49 429)
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати) після створення резерву		289 794	239 805
Комісійні доходи	22	333 217	271 703
Комісійні витрати	22	(62 194)	(49 791)
Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж		14 022	9
Результат від операцій з іноземною валютою		47 862	41 519
Результат від переоцінки іноземної валюти		5 733	(18 295)
Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		(7 992)	(1 322)
Результат від уцінки майна, що перейшло у власність банку		(602)	(2 286)
Результат від торговельних операцій з іншими фінансовими інструментами		-	-
Інші операційні доходи	23	49 659	57 702
Адміністративні витрати	24	(508 964)	(424 065)
Інші операційні витрати	24	(40 741)	(39 870)
Прибуток/(збиток) до оподаткування		119 794	75 109
Податок на прибуток	25	(23 187)	(12 872)
Прибуток/(збиток) від діяльності, що триває			
Прибуток/(збиток) за рік		96 607	62 237
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД:			
СТАТТІ, ЩО БУДУТЬ РЕКЛАСИФІКОВАНІ В ПРИБУТОК ЧИ ЗБИТОК			
Фінансові інвестиції за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:		-	-
Зміна справедливої вартості за рік		-	-
Зміна справедливої вартості рекласифікована у прибуток чи збиток внаслідок вибуття чи знецінення		(5 661)	18 235
Податок на прибуток, пов'язаний із статтями, іншого сукупного доходу, що буде рекласифікований у прибуток чи збиток		-	-
СТАТТІ, ЩО НЕ БУДУТЬ РЕКЛАСИФІКОВАНІ В ПРИБУТОК ЧИ ЗБИТОК		-	-
Усього сукупного доходу за рік		(5 661)	18 235
Всього сукупного прибутку/(збитку) за рік		90 946	80 472

Підписано і затверджено за випуску від імені Правління Банку 16 квітня 2021 року

Голова Правління

Ю.О.Кралов

Головний бухгалтер

О.В.Белиніна

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН НА 31 ГРУДНЯ 2021 РОКУ

<i>у тисячах гривень</i>	Примітки	31 грудня 2021	31 грудня 2020
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	1 531 817	1 121 424
Кошти в інших банках	8	570 009	124 424
Кредити та заборгованість клієнтів	9	4 433 217	3 242 865
Фінансові інвестиції за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	10	4 088 828	1 567 424
Фінансові інвестиції за амортизованою собівартістю	11	1 000 395	1 600 410
Інвестиційна нерухомість	12	131 050	233 191
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		-	-
Нематеріальні активи	13	136 319	78 608
Основні засоби	13	225 333	203 593
Активи з права користування	13	54 342	75 450
Інші фінансові активи	14	2 826	687
Інші активи	15	215 695	230 898
Усього активів		12 389 831	8 478 974
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків	16	1 730 000	450 000
Кошти клієнтів	17	9 456 254	6 964 972
Похідні фінансові зобов'язання	18	9 732	-
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток		12 262	5 491
Відстрочені податкові зобов'язання	27	6 723	2 508
Інші фінансові зобов'язання	19	22 901	13 747
Інші зобов'язання	19	49 749	35 275
Зобов'язання з оренди		59 281	86 537
Субординований борг банку	20	58 705	60 802
Усього зобов'язань		11 405 607	7 619 332
Статутний капітал	22	635 000	635 000
Емісійні різниці		68 749	68 749
Резервні та інші фонди банку		67 213	49 098
Резерви переоцінки		(42 615)	7 097
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		255 877	99 698
Усього власного капіталу		984 224	859 642
Усього зобов'язань та власного капіталу		12 389 831	8 478 974

Підписано і затверджено до випуску від імені Правління Банку 26 квітня 2022 року

Голова Правління

Ю.О.Кралов

Головний бухгалтер

О.В.Белініна

ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШІ СУКУПНІ ДОХОДИ ЗА 2021 РІК

у тисячах гривень	Примітки	2021	2020
Процентні доходи	23	898 996	613 108
Процентні витрати	23	(337 560)	(244 355)
Чистий процентний дохід(Чисті процентні витрати)		561 436	368 753
Чисте (збільшення) зменшення резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів, коштів в інших банках	9	(134 473)	(78 959)
Чистий процентний дохід(Чисті процентні витрати) після створення резерву		426 963	289 794
Комісійні доходи	24	493 645	333 217
Комісійні витрати	24	(116 631)	(62 194)
Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж		212	14 022
Результат від операцій з іноземною валютою		87 594	47 862
Результат від переоцінки іноземної валюти		(9 130)	5 733
Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		(22 337)	(7 992)
Результат від уцінки майна, що перейшло у власність банку		(3 278)	(602)
Результат від торговельних операцій з іншими фінансовими інструментами		(9 561)	-
Інші операційні доходи	25	47 573	49 659
Адміністративні витрати	26	(637 452)	(508 964)
Інші операційні витрати	26	(67 820)	(40 741)
Прибуток/(збиток) до оподаткування		189 778	119 794
Податок на прибуток	27	(35 836)	(23 187)
Прибуток/(збиток) від діяльності, що триває			
Прибуток/(збиток) за рік		153 942	96 607
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД:			
СТАТТІ, ЩО БУДУТЬ РЕКЛАСИФІКОВАНІ В ПРИБУТОК ЧИ ЗБИТОК			
Зміна справедливої вартості рекласифікована у прибуток чи збиток внаслідок вибуття чи знецінення		(49 712)	(5 661)
Податок на прибуток		-	-
СТАТТІ, ЩО НЕ БУДУТЬ РЕКЛАСИФІКОВАНІ В ПРИБУТОК ЧИ ЗБИТОК			
Переоцінка приміщень	27	24 824	-
Податок на прибуток	27	(4 468)	-
Усього сукупного доходу за рік		(29 356)	(5 661)
Всього сукупного прибутку/(збитку) за рік		124 586	90 946

Підписано і затверджено до випуску згідно з рішенням Правління Банку 26 квітня 2022 року

Голова Правління

Ю.О.Кралюк

Головний бухгалтер

О.В.Белініна

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН НА 31 ГРУДНЯ 2022 РОКУ

<i>у тисячах гривень</i>	Примітки	31 грудня 2022	31 грудня 2021
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	2 704 666	1 531 817
Кошти в інших банках	8	193 455	570 009
Кредити та заборгованість клієнтів	9	4 262 645	4 433 217
Фінансові інвестиції за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	10	2 202 847	4 088 828
Фінансові інвестиції за амортизованою собівартістю	11	600 756	1 000 395
Інвестиційна нерухомість	12	91 358	131 050
Нематеріальні активи	13	162 802	136 319
Основні засоби	13	290 776	225 333
Активи з права користування	13	35 629	54 342
Інші фінансові активи	14	3 324	2 826
Інші активи	15	201 579	215 695
Усього активів		10 749 837	12 389 831
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків	16	-	1 730 000
Кошти клієнтів	17	9 613 123	9 456 254
Похідні фінансові зобов'язання	18	21 408	9 732
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток		3 949	12 262
Відстрочені податкові зобов'язання	27	3 188	6 723
Інші фінансові зобов'язання	19	13 029	22 901
Інші зобов'язання	19	61 968	49 749
Зобов'язання з оренди		41 751	59 281
Субординований борг банку	20	79 027	58 705
Усього зобов'язань		9 837 443	11 405 607
<i>Власний капітал</i>			
Статутний капітал	22	635 000	635 000
Емісійні різниці		68 749	68 749
Резерви та інші фонди банку		72 406	67 213
Резерви переоцінки		(154 641)	(42 615)
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		290 880	255 877
Усього власного капіталу		912 394	984 224
Усього зобов'язань та власного капіталу		10 749 837	12 389 831

Підписано і затверджено до випуску від імені Правління Банку «06» квітня 2023 року

В.о. Голова Правління Р.В.Іванов

Головний бухгалтер О.В.Белніна

ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШІ СУКУПНІ ДОХОДИ ЗА 2022 РІК

у тисячах гривень	Примітки	2022	2021
Процентні доходи	23	1 136 239	898 996
Процентні витрати	23	(689 709)	(337 560)
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)		446 530	561 436
Чисте (збільшення) зменшення резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів, коштів в інших банках	9	(452 906)	(134 473)
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати) після створення резерву		(6 376)	426 963
Комісійні доходи	24	622 298	493 645
Комісійні витрати	24	(186 256)	(116 631)
Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж		(12 951)	212
Результат від операцій з іноземною валютою		218 147	87 594
Результат від переоцінки іноземної валюти		91 101	(9 130)
Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		(16 060)	(22 337)
Результат від уцінки майна, що перейшло у власність банку		(5 729)	(3 278)
Результат від торговельних операцій з іншими фінансовими інструментами		(21 408)	(9 561)
Інші операційні доходи	25	21 461	47 573
Адміністративні витрати	26	(581 865)	(637 452)
Інші операційні витрати	26	(78 602)	(67 820)
Прибуток/(збиток) до оподаткування		43 760	189 778
Податок на прибуток	27	(8 755)	(35 836)
Прибуток/(збиток) від діяльності, що триває			
Прибуток/(збиток) за рік		35 005	153 942
ІНШІЙ СУКУПНИЙ ДОХІД:			
СТАТТІ, ЩО БУДУТЬ РЕКЛАСИФІКОВАНІ В ПРИБУТОК ЧИ ЗБИТОК			
Фінансові інвестиції за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:		-	-
Зміна справедливої вартості за рік		-	-
Зміна справедливої вартості рекласифікована у прибуток чи збиток внаслідок вибуття чи знецінення		(112 026)	(49 712)
Податок на прибуток, пов'язаний із статтями, іншого сукупного доходу, що буде рекласифікований у прибуток чи збиток		-	-
СТАТТІ, ЩО НЕ БУДУТЬ РЕКЛАСИФІКОВАНІ В ПРИБУТОК ЧИ ЗБИТОК			
Переоцінка приміщень	27	6 333	24 824
Відстрочений податок, визнаний безпосередньо в інших сукупних доходах	27	(1 140)	(4 468)
Усього сукупного доходу за рік		(106 833)	(29 356)
Всього сукупного прибутку/(збитку) за рік		(71 828)	124 586

Підписано і затверджено до випуску від імені Правління Банку 06 квітня 2023 року

В.о. Голови Правління

Р.В.Іванов

Головний бухгалтер

О.В.Белініна

Додаток Б

Показники фінансового стану ПАТ «МТБ БАНК» за 2020-2022 рр.

Таблиця Б.1

Динаміка, склад та структура активів та пасивів ПАТ «МТБ БАНК» за 2020-2022 рр.

Найменування статті	Значення по роках						Відхилення				
	2020 рік		2021 рік		2022 рік		2021 до 2020		2022 до 2021		
	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	абсол.	відн., %	абсол.	відн.,	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Грошові кошти, їх еквіваленти	1121424	13,23	1531817	12,36	2704666	25,16	410393	36,60	1172849	76,57	
Кошти в інших банках	124424	1,47	570009	4,60	193455	1,80	445585	358,12	-376554	-66,06	
Кредити та заборгованості клієнтів	3242865	38,25	4433217	35,78	4262645	39,65	1190352	36,71	-170572	-3,85	
Фінансові інвестиції за амортизаційною вартістю через інший сукупний дохід	1567424	18,49	4088828	33,00	2202847	20,49	2521404	160,86	-	1885981	-46,13
Фінансові інвестиції за амортизаційною вартістю	1600410	18,88	1000395	8,07	600756	5,59	-600015	-37,49	-399639	-39,95	
Інвестиційна нерухомість	233191	2,75	131050	1,06	91358	0,85	-102141	-43,80	-39692	-30,29	
Нематеріальні активи	78608	0,93	136319	1,10	162802	1,51	57711	73,42	26483	19,43	
Основні засоби	203593	2,40	225333	1,82	290776	2,70	21740	10,68	65443	29,04	
Активиз права користування	75450	0,89	54342	0,44	35629	0,33	-21108	-27,98	-18713	-34,44	
Інші фінансові активи	687	0,01	2826	0,02	3324	0,03	2139	311,35	498	17,62	
Інші активи	230898	2,72	215695	1,74	201579	1,88	-15203	-6,58	-14116	-6,54	
Усього активів	8478974	100	12389831	100	10749837	100	3910857	46,12	-	1639994	-13,24

Таблиця Б.2.

Аналіз динаміки та структури зобов'язань банку ПАТ «МТБ БАНК» за 2020 – 2022 рр.

Пасиви	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Зміни 2020/2021			Зміни 2021/2022		
	Сума тис.грн.	Питома вага %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	По сумі	В питомій вазі	У % до початку року	По сумі	В питомій вазі	У % до початку року
1. Зобов'язання всього у тому числі	7619332	100,00	11405607	100,00	9837443	100,00	3786275	0,00	49,69	-1568164	0,00	-13,75
2. Кошти банків	450000	5,91	1730000	15,17	0	0,00	1280000	9,26	284,44	-1730000	-15,17	-100,00
3. Кошти юридичних осіб	4256548	55,87	6441057	56,47	6444029	65,51	2184509	0,61	51,32	2972	9,03	0,05
3.1. поточні рахунки	3499147	82,21	4812226	74,71	4648647	72,14	1313079	-7,49	37,53	-163579	-2,57	-3,40
3.2. строкові кошти	757401	17,79	1628831	25,29	1795382	27,86	871430	7,49	115,06	166551	2,57	10,23
4. Кошти фізичних осіб	2708434	35,55	3015157	26,44	3169094	32,21	306723	-9,11	11,32	153937	5,78	5,11
4.1. поточні рахунки	1472776	54,38	1688826	56,01	2019681	63,73	216050	1,63	14,67	330855	7,72	19,59
4.2. строкові кошти	1235658	45,62	1326331	43,99	1149413	36,27	90673	-1,63	7,34	-176918	-7,72	-13,34
Похідні фінансові зобов'язання	0	0,00	9732	0,09	21408	0,21762	9732	0,09	0	11676	0,13	119,98
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	5491	0,07	12262	0,11	3949	0,04014	6771	0,04	123,31	-8313	-0,07	-67,79
Відстрочені податкові зобов'язання	2508	0,03	6723	0,06	3188	0,03241	4215	0,03	68,06	-3535	-0,03	-52,58

Продовження таблиці Б.2

Інші фінансові зобов'язання	13747	0,18	22901	0,20	13029	0,13244	9154	0,02	66,59	-9872	-0,07	-43,11
Інші зобов'язання	35275	0,46	49749	0,44	61968	0,62992	14474	-0,03	41,03	12219	0,19	24,56
Зобов'язання з оренди	86537	1,14	59281	0,52	41751	0,42441	-27256	-0,62	-31,50	-17530	-0,10	-29,57
Субординаційний борг банку	60802	0,80	58705	0,51	79027	0,80333	-2097	-0,28	-3,45	20322	0,29	34,62

Таблиця Б.3

Вихідні дані та основні показники, що характеризують ліквідність ПАТ «МТБ БАНК» за 2020-2022 рр.

№п\п	Назва показників	Умовні позначення	Роки			Відхилення 2021 до		Відхилення 2022 до	
			2020 рік	2021рік	2022рік	2020		2021	
Вихідні дані, тис. грн						абсол.	відн.,%	абсол.	Відн., %
1	2	3	4	5	6	8	9	10	11
1	Коррахунки в банках	Ккр	747603	1161520	2403292	413917	55,37	1241772	106,9
2	Готівка в касі банку	Ка	354367	352503	297881	-1864	-0,53	-54622	-15,50
3	Зобов'язання в депозитах усіх видів	Д	7414972	11186254	9613123	3771282	50,86	-1573131	-14,06
4	Активи загальні	Аз	8478974	12389831	10749837	3910857	46,12	-1639994	-13,24
5	Зобов'язання усіх видів	ЗК	7619332	11405607	9837443	3786275	49,69	-1568164	-13,75
6	Активи високоліквідні	Авл	1245848	2101826	2701173	855978	68,71	599347	28,52
7	Активи робочі	Ар	8014162	12325325	10052234	4311163	53,79	-2273091	-18,44
8	Активи дохідні	Ад	7515917	11385019	9754353	3869102	51,48	-1630666	-14,33
9	Активи в майні	Ам	203593	225333	290776	21740	10,68	65443	29,04
10	Видані кредити	КР	3242865	4433217	4262645	1190352	36,71	-170572	-3,85

Продовження таблиці Б.3

Коефіцієнт миттєвої ліквідності	Кмл	14,86	13,53	28,10	-1,33	-8,93	14,56	51,83
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	Кзл	111,28	108,63	109,27	-2,65	-2,38	0,65	0,59
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	Ксвр	15,55	17,05	26,87	1,51	9,70	9,82	36,54
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	Крл	98,64	99,82	99,16	1,18	1,19	-0,66	-0,67
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	Кскзд	0,44	0,40	0,44	-0,04	-9,38	0,05	10,62
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	Кглз	0,19	0,20	0,30	0,01	7,26	0,10	32,91

Таблиця Б.4

Вихідні дані та розрахунок основних коефіцієнтів фінансової стійкості ПАТ «МТБ БАНК» за 2020-2022 роки

№п\п	Назва показників	Умовні позначення	Роки			Оптим. значення	Зміни показника			
			2020 р.	2021 р.	2022 р.		2021 до 2020		2022 до 2021	
							абсол.	відн.,%	абсол.	відн.,%
Вихідні дані, тис. грн										
1	Власний капітал	К	859642	984224	912394	X	124582	14,49	-71830	-7,30
2	Акціонерний капітал	К акц.	635000	635000	635000	X	0	0,00	0	0,00
3	Зобов'язання всього	Зк	7619332	11405607	9837443	X	3786275	49,69	-1568164	-13,75
4	Активи загальні	Аз	8478974	12389831	10749837	X	3910857	46,12	-1639994	-13,24
5	Активи дохідні	Ад	7515917	11385019	9754353	X	3869102	51,48	-1630666	-14,32
6	Активи недохідні	Ан	963057	1004812	995484	X	41755	4,34	-9328	-0,93
7	Активи капіталізовані	Ак	203593	225333	290776	X	21740	10,68	65443	29,04
Коефіцієнти фінансової стійкості										
1	Коеф.надійності	Кн	0,11	0,09	0,09	>5%	-0,03	-23,52	0,01	6,96
2	Коеф."фінансового важеля"	Кфв	8,86	11,59	10,78	у межах 1-20	2,73	30,75	-0,81	-7,48

Продовження таблиці Б.4

	Коеф.участі власного капіталу у формуванні активів		0,10	0,08	0,08	>10%	-0,02	-21,65	0,01	6,41
4	Коеф.захисності власного капіталу	Кзк	0,24	0,23	0,32	X	-0,01	-3,33	0,09	28,16
5	Коеф.захисності дохідних активів власним капіталом	Кза	-0,01	0,00	-0,01	X	0,01	-86,86	-0,01	78,77
6	Коеф.мультиплікат ора капіталу	Кмк	13,35	19,51	16,93	12,0-15,0	6,16	46,12	-2,58	-15,26

Таблиця Б.5

Вихідні дані та розрахунок основних коефіцієнтів ділової активності ПАТ «МТБ БАНК» за 2020-2022 роки

№п\п	Назва показників	Роки			Відхилення 2021 до		Відхилення 2022 до	
		2020 рік	2021 рік	2022 рік	абсол.	відн., %	абсол.	Відн., %
Вихідні дані тис. грн								
1	Пасиви загальні	8478974	12389831	10749837	3910857	46,12	-1639994	-13,24
2	зобов'язання усього	7619332	11405607	9837443	3786275	49,69	-1568164	-13,75
3	Строкові депозити	1993059	2955162	2936795	962103	48,27	-18367	-0,62
4	Міжбанківські кредити одержані	450000	1730000	0	1280000	284,44	-1730000	-100,00
5	Кредитний портфель	3242865	4433217	4262645	1190352	36,71	-170572	-3,85
6	Активи дохідні	7515917	11385019	9754353	3869102	51,48	-1630666	-14,32
Б) коефіцієнти ділової активності пасивів								
1	Коеф. Активності залучення позичених і залучених коштів	0,90	0,92	0,92	0,02	2,44	-0,01	-0,59
2	Коеф. Активності залучення міжбанківських кредитів	0,05	0,14	0,00	0,09	163,09	-0,14	-100,00
3	Коеф. Активності залучення строкових депозитів	0,24	0,24	0,27	0,00	1,47	0,03	14,54
4	Коеф. активності використання залучених коштів у дохідні активи	1,01	1,00	1,01	-0,01	-1,18	0,01	0,67
5	Коеф. активності використання залучених коштів у кредитний портфель	2,35	2,57	2,31	0,22	9,50	-0,26	-10,30
6	Коеф. активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	0,61	0,67	0,69	0,05	8,46	0,02	3,36

Продовження таблиці Б. 5

№п\п	Назва показників	Роки			Відхилення 2021 до 2020		Відхилення 2022 до 2021	
		2020 рік	2021 рік	2022 рік	абсол.	відн.,%	абсол.	Відн., %
1	Активи загальні	8478974	12389831	10749837	3910857	46,12	-1639994	-15,26
2	Активи дохідні	7515917	11385019	9754353	3869102	51,48	-1630666	-16,72
3	Кредитний портфель	3242865	4433217	4262645	1190352	36,71	-170572	-4,00
4	Вкладення в ЦП і в паї асоційованих компаній	1567424	4088828	2202847	2521404	160,86	-1885981	-85,62
5	Проблемні кредити	204975	160603	484004	-44372	-21,65	323401	66,82
6	Коеф рівня дохідних активів	0,89	0,92	0,91	0,03	3,66	-0,01	-1,25
7	Коеф кредитної активності	0,38	0,36	0,40	-0,02	-6,44	0,04	10,82
8	Коеф.загальної інвестиційної активності у ЦП і пайову участь	0,18	0,33	0,20	0,15	78,52	-0,13	-37,91
9	Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах	0,21	0,36	0,23	0,15	72,21	-0,13	-37,12
10	Коефіцієнт проблемних кредитів	0,06	0,04	0,11	-0,03	-42,69	0,08	213,43

Таблиця Б.6

Аналіз динаміки та структури доходів та витрат ПАТ «МТБ БАНК»

Показник	2020	2021	2022	Відхилення 2021 р.до 2020 р.		Відхилення 2022 р.до 2021 р.	
	Сума тис. Грн	Сума тис. грн	Сума тис. грн				
1	2	4	6	8	9	11	12
1. Чистий процентний дохід	368753	561406	446 530	192653	52,24	-114 876	-20,46
1.1. Процентний дохід	613108	898966	1 136 239	285858	46,62	237 273	26,39
1.2. Процентні витрати	244355	337560	689 709	93205	38,14	352 149	104,32
2. Чистий комісійний дохід	289794	426693	436 042	136899	47,24	9 349	2,19
2.1. Комісійний дохід	333217	493645	622 298	160428	48,15	128 653	26,06
2.2. Комісійні витрати	62194	116631	186 256	54437	87,53	69 625	59,70
3. Торговельний дохід	67617	87806	309248	20189	29,86	221 442	252,19
4. Інший дохід	49659	47573	21461	-2086	-4,20	-26 112	-54,89
5. Усього доходів	1063601	1527990	2 089 246	464389	43,66	561 256	36,73
6. Загальні адміністративні витрати	508964	637452	581865	128488	25,25	-55 587	-8,72
7. Втрати від участі в капіталі	8594	44306	55788	35712	415,55	11 482	25,92
8. Чисті витрати на формування резервів	78959	134473	452906	55514	70,31	318 433	236,80
9. Інші витрати	40741	67820	78602	27079	66,47	10 782	15,90
10. Усього витрат	943807	1338242	2045126	394435	41,79	706 884	52,82
11. Прибуток до оподаткування	119794	189778	43760	69984	58,42	-146 018	-76,94
12. Витрати на податок на прибуток	23187	35836	8755	12649	54,55	-27 081	-75,57
13. Чистий прибуток/збиток банку	96607	153942	35005	57335	59,35	-118 937	-77,26

Таблиця Б.7

Вихідні дані та розрахунок основних показників, що характеризують ефективність управління ПАТ «МТБ БАНК» за 2020-2022 роки за доходом та прибутком

Назва показників	Умовні позначення	Роки			Відхилення			
		2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021 до 2020		2022 до 2021	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Рентабельність за доходом								
а) Вихідні дані, тис. грн					абсол.	відн.,%	абсол.	відн.,%
1. Балансовий прибуток	ПБ	96607	153942	35005	57335	159,35	-118937	22,74
2. Доходи загальні	Дз	1063601	1527808	2089246	464207	143,64	561438	136,75
3. Процентні доходи	Дп	613108	898996	1136239	285888	146,63	237243	126,39
4. Непроцентні доходи	Дн	450493	628812	953007	178319	139,58	324195	151,56
5. Інші операційні доходи	Ді	49659	47573	21461	-2086	95,8	-26112	45,11
6. Процентні витрати	Вп	244355	337560	689709	93205	138,14	352149	204,32
7. Середньорічні активи загальні	Саз	6029684	10434402,5	11569834	4404719	173,05	1135432	110,88
8. Середньорічні активи недохідні	Сан	1007548	1032423	1106186	24875	102,47	73763	107,14
9. Надані кредити середньорічні	Нк	2849948	3838041	4347931	988093	134,67	509890	113,29
10. Підпроцентні зобов'язання	Зпп	3707486	11186254	9613123	7478768	301,72	-2E+06	85,94
11. Витрати загальні	Вз	943807	1338242	2045486	394435	141,79	707244	152,85
12. Витрати непроцентні	Вн	722639	1036518	1364532	301230	143,07	355095	135,49
14. Середньорічний акціонерний капітал		635000	635000	635000	0	100	0	100
15. Середньорічний загальний капітал	Кзаг	814169	921933	948309	107764	113,24	26376	102,86

Продовження таблиці Б 7

б) Коефіцієнти ефективності								
1. Загальний рівень рентабельності (ряд.1:ряд.2)	K1	0,09	0,10	0,02	0,01	110,93	-0,08	16,63
2. Коефіцієнт окупності витрат доходами (ряд.2:ряд.11)	K2	1,13	1,14	1,02	0,01	101,31	-0,12	89,47
3. Чиста процентна маржа (ряд.3-ряд.6):(ряд.7)×100	K3	6,12	5,38	3,86	-0,74	87,98	-1,52	71,73
4. Чистий спред ((ряд.3:ряд.9)×100) - ((ряд.6:ряд.10)×100)	K4	14,92	20,41	18,96	5,48	136,75	-1,45	92,91
5. Інший операційний дохід	K5	0,01	0,01	0,00	0,00	55,36	0,00	40,68
6. "Мертва точка" прибутковості банку	K6	0,08	0,06	0,06	-0,02	72,00	0,00	98,93
2. Рентабельність по чистому прибутку								
8. Рентабельність активів, % (ряд.1:ряд.7)	K8	1,6	1,48	0,3	-0,13	92,08	-1,17	20,51
9. Рентабельність дохідних активів ряд.1:(ряд.7-ряд.8)	K9	1,92	1,64	0,33	-0,29	85,12	-1,3	20,43
10. Рентабельність загального капіталу (Ряд.1:ряд.15)	K10	11,87	16,7	3,69	4,83	140,72	-13,01	22,11
11. Рентабельність статутного фонду (ряд.1: ряд.14)	K11	15,21	24,24	5,51	9,03	159,35	-18,73	22,74
12. Рентабельність діяльності за витратами (ряд.1:ряд.11)	K12	10,24	11,5	1,71	1,27	112,38	-9,79	14,88

